

O B C E

MIKROREGIÓNÚ CHOPOK JUH

BYSTRÁ

1.1 Obec v historickom vývoji

Bystrá – v roku 1563 WISTRA, BISZTRA, v roku 1673, maďarsky SEBESÉR. V roku 1563, keď sa kráľovská komisia hodnotiaca stav lesov na Horehroní ocitla v okolí Wistrej a konštatovala, že existuje nádej otvorenia bane, kde sa bude taviť ruda. V jej okolí vzniklo postupne sídlo dnešnej Bystrej. Súkromní ťažiar tu v 16. a 17. storočí ťažili zlato a striebro, obyvatelia pracovali ako drevorubači a uhliari. V nasledujúcich dvoch storočiach sa postupne v troch hámroch, patriacich Hrončianskemu železiarskemu komplexu, spracovávalo surové železo z Hronca, Pohronskej Polhory a Tisovca. Hoci bola Bystrá evidovaná ako komorská osada erárnych železiarní, v povedomí obyvateľov zostáva baníckou osadou. Svedčia o tom aj náhodne objavené relikvie svätej Barbory, patrónky baníkov, uložené do monštrancie tunajšej kaplnky v roku 1816.

V roku 1896 sa obec osamostatnila. V roku 1960 bola zlúčená s obcou Mýto pod Ďumbierom. Od roku 1990 je Bystrá znovu samostatnou obcou. Obec Bystrá je rodiskom významných osobností. Dňa 31. marca 1841 sa v Bystrej narodil významný slovenský národovec, pedagóg, prekladateľ, redaktor, publicista a prvý organizátor slovensko-bulharských vzťahov Jaroslav Samuel Zachej. Bystrá je rodiskom známeho slovenského spisovateľa, pedagóga Františka Švantnera. V Bystrej sa narodil aj básnik, spisovateľ kníh pre deti, dramatik a prekladateľ Marián Kováčik. Z vedeckej obce je rodákom z obce prof. Dr.h.c. Ing. Adolf Priesol, DrSc., profesor Technickej univerzity vo Zvolene.

Obec používa nový erb od roku 2006, kedy bola nájdená historická pečať obce. Táto historická pečať bola základom pre vytvorenie súčasného erbu obce.

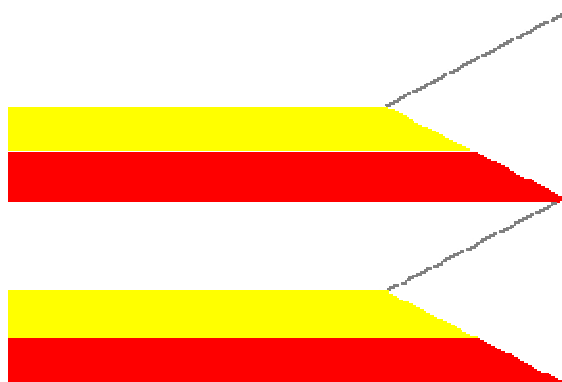
Erb obce - v červenom štíte zlatá koruna prevýšená baníckymi kladivami (bicím a rozpájacím) previazanými zlatou mašľou a sprevádzanými hore a po bokoch zlatými osemhrotými hviezdami.

Pečať obce Bystrá – je okrúhla, uprostred s obecným symbolom a kruhospisom s názvom obce.

Vlajka obce – pozostáva zo šiestich pozdĺžnych pruhov vo farbách erbu – červenej, žltej a červenej. Vlajka je ukončená tromi cípmi, t.j. dvomi zástrihmi, siahajúcimi do tretiny listu vlajky.

1.2 Základná charakteristika obce

Obec leží na južnej strane Nízkyh Tatier, s nadmorskou výškou stredu obce 570 m.n.n.

V súčasnosti je obec Bystrá obcou rekreačnou, s krásnou prírodou v každom ročnom období. Obec sa stala centrom cestovného ruchu Nízkyh Tatier, ktoré predstavujú mohutnú horskú klenbu tiahnucu sa v smere východ – západ v dĺžke takmer 100 km.

Bystrianska dolina, v ktorej sa obec nachádza, je súčasťou Národného parku Nízke Tatry. Bystrianska kvapľová jaskyňa ponúka okrem obliadky prírodných, podzemných krás aj speleoterapiu – liečenie ochorení horných dýchacích ciest.

Bystrá je stará banícko - hutnícka osada, ktorá vznikla na území Hornej Lehoty. V rokoch 1546 – 1848 bola železničnou osadou Baníckej komory. Ťažilo sa tu zlato, striebro, železná ruda. V roku 1787 bol tu hrončianskou železničiarskou spoločnosťou postavený železný hámor. Bystrá je dnes prevažne obcou rekreačnou a otvára bránu do raja turistiky, rekreácie a prírodnej krásy – Tále. Odtiaľ ďalej na sever na Trangošku, Srdiečko, odtiaľ na Kosodrevinu a Chopok alebo chodníkom z Kosodreviny na Chatu generála M. R. Štefánika natrafíte na Jaskyňu mŕtvych netopierov až k Pamätníku hrdinov SNP.

V okolitých lesoch sa tu dá nájsť pľúcovník, ktorý tu kedysi chodili zbierať, ale aj iné vzácne rastliny Národného parku Nízke Tatry.

Obec Bystrá svojou rozlohou a počtom obyvateľov patrí medzi menšie obce okresu Brezno i Banskobystrického kraja.

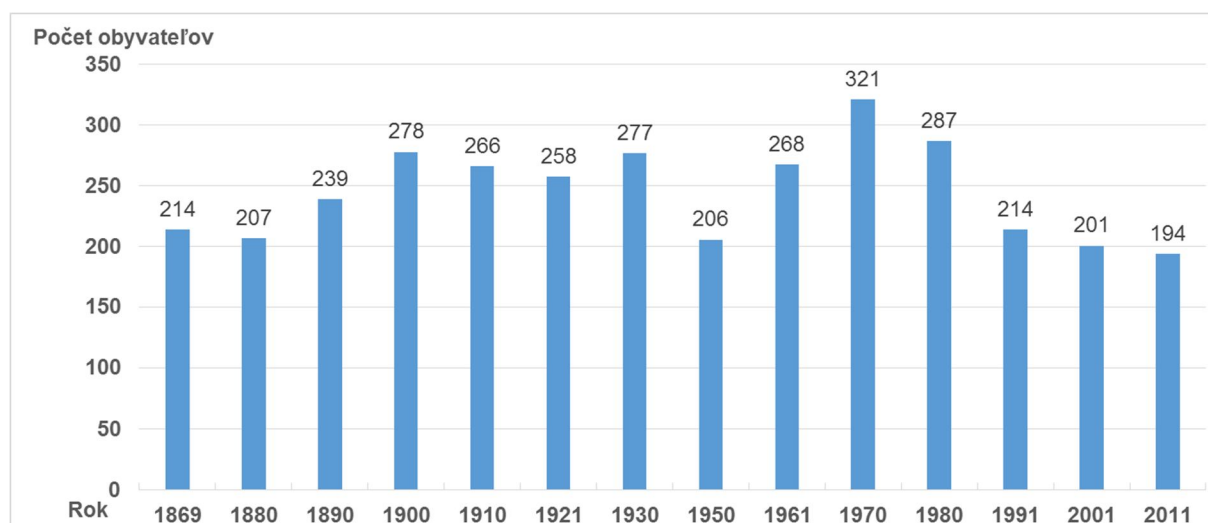
V obci Bystrá sú vybudované rozsiahle ubytovacie a stravovacie kapacity, lanovky a lyžiarske vleky.

Sídlo obecného úradu	Obecný úrad Bystrá č. 61 977 01 Brezno	
Kontakt	Tel.	048/619 53 80 048/619 57 94
	E-mail	obecbystra@stonline.sk
	webová stránka	www.bystra.sk
Starosta obce	Marian Alberty	
Administratívne členenie	okres Brezno kraj Banskobystrický	
Prvá písomná zmienka		1563
Nadmorská výška stredu obce v metroch		570 m.n.m.
Počet obyvateľov k 31.12.2014		187
Extravilán v km ²		15,64
Intravilán v km ²		0,23
IČO:		00647853
Kód obce:		557 251

1.3 Vývoj počtu obyvateľov obce podľa sčítania obyvateľov

Historický vývoj počtu obyvateľov:			
Rok	Počet obyvateľov	Rok	Počet obyvateľov
1869	214	1950	206
1880	207	1961	268
1890	239	1970	321
1900	278	1980	287
1910	266	1991	214
1921	258	2001	201
1930	277	2011	194

Zdroj: Štatistický úrad SR

1.4 Zaujímavosti obce

- v tesnej blízkosti obce (kataster obce Valaská) sa nachádza Bystrianska kvapľová jaskyňa, patrí medzi typické puklinové jaskyne, nachádza sa v nej liečebňa, v ktorej sa liečia choroby horných a dolných dýchacích ciest (speleoterapia);
- v okolí obce sa nachádza aj Jaskyňa mŕtvych netopierov;
- v blízkosti obce sa nachádzajú známe rekreačné oblasti – Tále a Krpáčovo;
- Rímsko - katolícky kostol sv. Floriána;
- zvonica z roku 2014;
- Dom slávnych rodákov, na ktorom sú odliatky tvári významných rodákov – Mariána Kováčika a prof. Ing. Dr.h.c. Adolfa Priesla, DrSc.

1.5 Významné osobnosti spojené s obcou

- **Jaroslav Samuel Zachej** (1841 – 1918), obranca slovenských národných práv, výrazná osobnosť slovenského národnopolitického hnutia, pedagóg a osvetový pracovník, publicista, redaktor a prekladateľ z nemčiny, ruštiny, bulharčiny a zakladateľ slovensko-bulharských vzťahov;
- **František Švantner** (1912 – 1950), významný slovenský spisovateľ/prozaik, autor mnohých románov a noviel, pedagóg, protifašistický bojovník, rozhlasový hlásateľ. Vo svojich dielach (*Nevesta hôľ*, *Málka*, *Život bez konca*) sa venoval obyvateľom a životu v obciach Bystrá – Mýto pod Ďumbierom – Podbrezová;
- **Marián Kováčik** (1940 – 2004), slovenský básnik, spisovateľ pre deti, dramatik, prekladateľ a textár. Ťažiskom jeho poetického diela je intímna ľúbostná lyrika, v oblasti detskej literatúry sa predstavil zbierkami humorne ladených básničiek, deťom tiež adresoval televízne i rozhlasové hry;
- **prof. Ing. Dr.h.c. Adolf Priesol, DrSc.** (1926 – 2005), emeritný profesor, bývalý dekan Lesníckej fakulty a dlhoročný rektor Vysokej školy lesníckej a drevárskej, súčasnej Technickej univerzity vo Zvolene.

Rozloha obce v ha	1 587
z toho:	
poľnohospodárska pôda v ha	155
nepoľnohospodárska pôda v ha	1 432
Hustota osídlenia obyvateľov na km ²	12,16
Veková štruktúra (k 31.12.2014):	
Predproduktívny vek	14
Produktívny vek	111
Poproduktívny vek	56
Priemerný vek	49,85
Zamestnanosť v obci:	
počet pracujúcich	71
počet nezamestnaných	6
Pohyb obyvateľstva (k 31.12.2014):	
Počet živonarodených	2
Počet zomretých	2
Prirodzený prírastok/- úbytok	0
Počet prisťahovaných	5
Počet odsťahovaných	5
Saldo migrácie	0
Celkový prírastok/- úbytok	0
Počet objektov v majetku obce	5
Počet domov	124
z toho:	
trvale obývané	122
neobývané	2
Počet priemyselných prevádzok	0
Počet prevádzok poskytujúcich služby	3
Počet ubytovacích možností	8
Počet poľnohospodárskych a lesných prevádzok a SHR	2
Počet/Druh zdravotníckych zariadení	1 sídlo Rýchlej zdravotnej služby, 1 veterinár
Počet/Druh zariadení sociálnych služieb	0
Počet/Druh kultúrnych zariadení	1 KD, 1 knižnica, 1 pamätný dom
Počet/Druh školských zariadení	0
Počet/Druh zariadení na športovú činnosť	1 cyklotrasa, 1 kolkáreň
Občianska vybavenosť:	
Plynofikácia	nie
Kanalizácia v %	80
Energia/Verejné osvetlenie	áno
Verejný vodovod	áno
Mobilné siete	áno
Káblová televízia	áno
Internet	áno
Pošta	pojazdná
Banka/Bankomat	nie

DOLNÁ LEHOTA

1.1 Obec v historickom vývoji

Dolná Lehota bola založená v roku 1358 a podobne ako Horná Lehota bola založená na území Ľupčianskeho panstva ako obec drevorubačov. Založil ju dedičný richtár Tomáš Petrik z Predajnej a viac ako sto rokov niesla v názve jeho meno. Vývoj názvu obce - Dolná Lehota skôr Dolná Lehôtka (v nemčine Peterslehotta, v maďarčine Alsószabadi), od roku 1424 Petwrllehota, od roku 1455 Lehota Petri, od roku 1464 Petrik Lehathaya, od roku 1528 Inferior Lehotha, od 1536 Lehotka, do roku 1907 Alsólehota.

Roku 1424 Žigmund daroval kráľovnej Barbore na vydržiavanie dvora a hradného panstva v Slovenskej Ľupči mnohé poddanské obce, medzi ktorými sa nachádzala aj Dolná Lehota a Horná Lehota. V 18. – 20. storočí patrila Dolná Lehota medzi tzv. čipkárske obce. Podomoví obchodníci s čipkami, hrnčiarskym, hrebenárskym tovarom, modrotlačou a nožmi boli známi nielen v Uhorsku, ale aj na Balkáne. K ťažbe nerastov sa obyvatelia vrátili v 19. storočí, vtedy však zlato a striebro nahradila antimonová ruda spracovávaná vo Vajskovej. Huta na spracovanie antimonu a zlata bola v prevádzke až do roku 1992.

Neskôr sa obyvateľstvo, rovnako ako v okolitých obciach, zaoberalo poľnohospodárstvom, chovom dobytky a oviec, furmančením pre erárne železohutnícke podniky/bane.

Počas SNP v lesoch v okolí obce a strediska Krpáčovo pôsobila II. Československá paradesantná brigáda. Pri prepade poľnej nemocnice v roku 1944 zahynulo v okolí obce 21 partizánov. V roku 1956 sa v lesoch nad obcou odohrala veľká tragédia, kedy doteraz v druhej najväčšej lavíne v histórii Slovenska zahynulo 16 lesných robotníkov.

Erb obce - v modrom štíte na vľavo otočenom striebornom zlatohrivom zlatoosedlanom koni sediaci strieborný rytier (svätý Juraj) s červeným trojitým chocholom na prilbe, zlatou, striebrohrotou kopijou, zabíjajúci červeného draka so zlatou zbrojou.

Pečať obce Dolná Lehota – je okrúhla, uprostred s obecným symbolom a kruhopisom s názvom obce.

Vlajka obce – pozostáva zo štyroch pozdĺžnych pruhov vo farbe erbu obce – modrej, žltej, bielej červenej a sivej.

1.2 Základná charakteristika obce

V mikroregión Chopok juh, 3 km severne od Hrona v údolí Vajskovského potoka v nadmorskej výške 480 m. n. m. leží tichá obec - Dolná Lehota. Chotár obce je v ochrannom pásme Národného parku Nízke Tatry. Do Dolnej Lehoty sa dostaneme z Lopeja, Vajskovej, lebo leží vo Vajskovskej doline, ktorou preteká Vajskovský potok. V závere Hlavnej vetvy Vajskovskej doliny sú krásne, ale málo známe vodopády. Koniec Vajskovskej doliny pod Skalkou a Kotliskami predstavuje najmohutnejšiu horskú scenériu v Nízkych Tatrách. V celej Vajskovskej doline na počesť 16 obetiam lavíny z roku 1956 je režim zóny ticha. Aj obec Dolná Lehota je východiskom do raja turistiky na Krpáčovo a Tále.

Na území obce sa nachádza časť známeho rekreačného strediska Krpáčovo, s umelou vodnou nádržou využívanou na kúpanie, vodné športy, ale aj na športové rybárstvo.

Cestou k tomuto rekreačnému stredisku je v panoráme poľany Črnné umiestnený Pamätník SNP, venovaný obetiam 2. svetovej vojny. V okolí obce sú turisticky zaujímavé ciele Žiarska hoľa, Skalka a Vajskovská dolina. Možný je výstup aj na vrcholy Nízkych Tatier Chabenec, Chopok a Ďumbier.

V zime sú možné krásne vychádzky na bežkách a pre lyžiarov sú pripravené zjazdovky s umelým zasnežovaním Krpáčovo (7 km), Tále (13 km), a Chopok - Srdiečko (16 km).

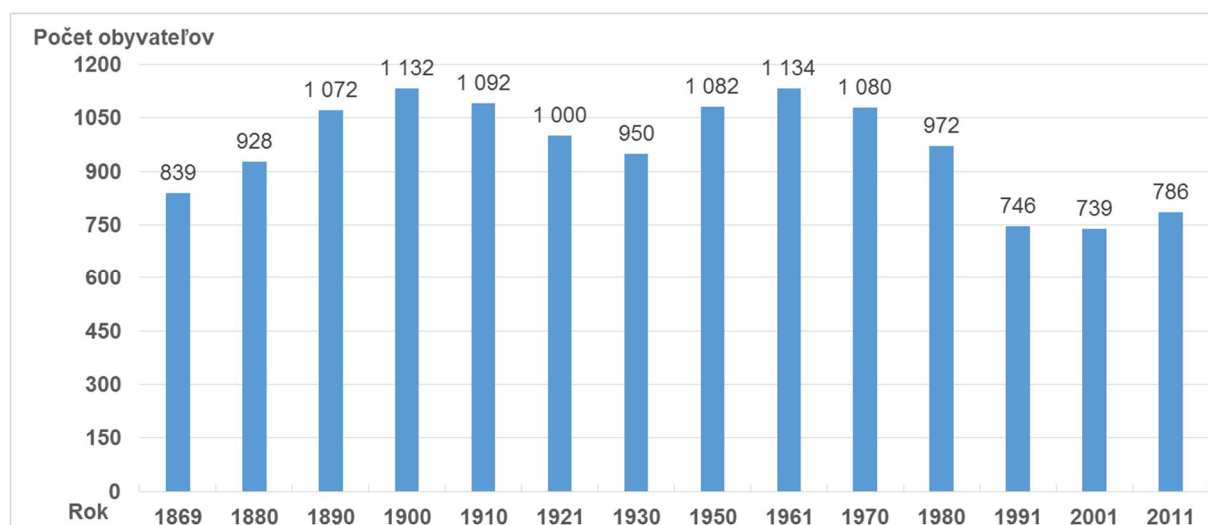

Základné informácie o obci Dolná Lehota		
Sídlo obecného úradu	Obecný úrad Dolná Lehota č. 162 976 98 Lopej	
Kontakt	Tel.	048/617 92 37
	E-mail	dolnalehota@zoznam.sk
	webová stránka	www.dolnalehota.sk
Starostka obce	Viera Hudíková	
Administratívne členenie	okres Brezno kraj Banskobystrický	
Prvá písomná zmienka		1 358
Nadmorská výška stredu obce v metroch		480
Počet obyvateľov k 31.12.2014		735
Extravilán v km ²		55,4
Intravilán v km ²		0
IČO:		00313351
Kód obce:		508535

1.3 Vývoj počtu obyvateľov obce podľa sčítania obyvateľov

Historický vývoj počtu obyvateľov:			
Rok	Počet obyvateľov	Rok	Počet obyvateľov
1869	839	1950	1 082
1880	928	1961	1 134
1890	1 072	1970	1 080
1900	1 132	1980	972
1910	1 092	1991	746
1921	1 000	2001	739
1930	950	2011	786

Zdroj: Štatistický úrad SR

1.4 Zaujímavosti obce

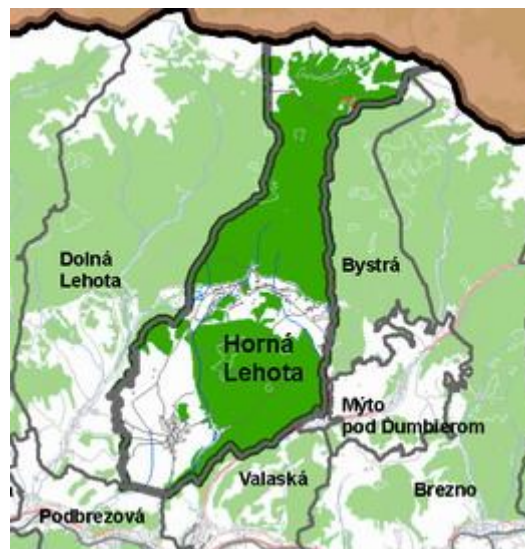
- Evanjelická zvonica z roku 1818;
- Rímsko – katolícky kostol Jána Krstiteľa z roku 1914 s nástennými maľbami od Jozefa Hanulu z roku 1915;
- Kaplnka najsvätejšej trojice z roku 1918;
- Pamätník baníkov Svätá Barborka, patrónky baníkov a banskej činnosti;
- Pamätník II. Čs. paradesantnej brigády Krpáčovo Črmné;
- Pomník obetiam 2. svetovej vojny;
- Pomník 16 obetiam druhej najväčšej snehovej lavíny na Slovensku v Kulichovej doline.

1.5 Významné osobnosti spojené s obcou

- **Adalbert Šimšík** (1900 – 1982), huslista, učiteľ hry na husle, huslista – samouk, ktorý učil na základnej škole, Ľudovej škole umenia a na Pedagogickom inštitúte v Banskej Bystrici hru na husliach. Zhotovoval nástroje podľa Stradivariho modelu, čiastočne z polotovarov. Jeho husle sú vo vlastníctve LHM v Banskej Bystrici (z 1966), kde je uložené aj zariadenie jeho hudobnej dielne. Bol ocenený v súťaži výrobcov ľudových nástrojov v Detve (1980);
- **Koloman Šimšík** (1905 – ?), technický úradník, huslista – samouk, ktorý sa husliarstvu venoval od roku 1951 a zhotovoval husle podľa Stradivariho modelu (od roku 1962). Posledné z jeho dielne (1962) vlastní Literárno – historické múzeum v Banskej Bystrici. Brat Adalberta Šimšíka;
- **Karol Demuth** (1937), slovenský fotograf. Jeho hlavným zameraním sú motívy krajiny. Získal viaceré ceny a uznanie. Podieľal sa na vydaní mnohých publikácií, bol spoluautorom knihy Nízke Tatry a bedekru Banská bystrica a okolie;
- **plk. Ivan Bella** (1964), plukovník Armády SR, je prvý slovenský kozmonaut. V auguste 1998 bol vybraný za člena hlavnej rusko – francúzske - slovenskej posádky 27. expedície na Mir, ktorá odštartovala 20. februára 1999. Bol kozmonautom - výskumníkom na lodi Sojuz TM-29;
- **Maroš Hudík** (1982), navádzač zrakovo postihnutého paralympika v zjazdovom lyžovaní Miroslava Harausa, ktorý získal striebornú medailu na Paralympiáde v Turíne 2006 a striebornú medailu na Paralympiáde v Soči 2014.

DOLNÁ LEHOTA	
Rozloha obce v ha	5 544
z toho:	
poľnohospodárska pôda v ha	
nepoľnohospodárska pôda v ha	
Hustota osídlenia obyvateľov na km ²	13,78
Veková štruktúra (k 31.12.2014):	
Predproduktívny vek	100
Produktívny vek	464
Poproduktívny vek	167
Priemerný vek	40,8
Zamestnanosť v obci:	
počet pracujúcich	
počet nezamestnaných	57
Pohyb obyvateľstva (k 31.12.2014):	
Počet živonarodených	8
Počet zomretých	8
Prirodzený prírastok/- úbytok	0
Počet prisťahovaných	14
Počet odsťahovaných	14
Celkový prírastok/- úbytok	0
Počet objektov v majetku obce	8
Počet domov	304
z toho:	
trvale obývané	203
neobývané	71
Počet priemyselných prevádzok	8
Počet prevádzok poskytujúcich služby	6
Počet ubytovacích možností	3
Počet poľnohospodárskych a lesných prevádzok a SHR	6
Počet/Druh zdravotníckych zariadení	1x týždenne všeobecný lekár
Počet/Druh zariadení sociálnych služieb	0
Počet/Druh kultúrnych zariadení	1 KD, 1 knižnica, 1 pamätná izba
Počet/Druh školských zariadení	1 MŠ, 1 ZŠ (1.stupeň)
Počet/Druh zariadení na športovú činnosť	1 futbal. ihrisko, 1 klzisko, 1 vodná nádrž, 1 vleč, 1 cyklotrasa
Občianska vybavenosť:	
Plynofikácia	áno
Kanalizácia v %	66,6
Energia/Verejné osvetlenie	áno
Verejný vodovod	áno
Mobilné siete	áno
Káblová televízia	nie
Internet	áno
Pošta	nie
Banka/Bankomat	nie

HORNÁ LEHOTA

1.1 Obec v historickom vývoji

Stará banícka osada, ktorá sa uvádza v diplome fary v Lopeji z roku 1406 ako poddanská osada Ľupčianskeho panstva. V roku 1535 v urbárskom súpise uvádzajú 3 poddanské sesie, v roku 1662 bola založená farnosť. Do 16. storočia sa tu ťažilo zlato. V Canonika visitatio z roku 1882 sa uvádza Hrádok popolníc, čias a iných predmetov, ktoré dôkazom dávnej histórie osídlenia Hornej Lehoty (už pred dvoma tisícami rokov).

Na začiatku 20. storočia v obci nastalo silné vysťahovalectvo. Obec patrila medzi k známym čipkárskym obciam. Miestni podomoví obchodníci predávali čipky a drotársky tovar v Uhorsku, na celom Balkáne, v Lombardii i v Rusku. Z tohto obdobia sa v obci zachovali aj drevené zrubové domy.

Po 1. svetovej vojne miestni obyvatelia pracovali v poľnohospodárstve, v lesoch a Podbrezovských železiarňach. Obyvatelia obce sa aktívne zúčastnili príprav SNP, čo dokazujú viaceré historické dokumenty a pamiatky v obci.

Rodina Adama Chalupku prišla do Hornej Lehoty z Hornej Mičinej. Jeho synovia Ján a Samo vyorali hlbokú brázd, do ktorej zasiali to najlepšie, čo mohli. Do obce chodila s Gustávom Kazimírom Zechenterom - Laskomerským česká spisovateľka Božena Němcová. V obci učil ďalší významný literát Jozef Gregor Tajovský, ktorého pre panslavizmus rýchlo preložili. Štefan Petruš, rímsko - katolícky farár práve tu dokončil divadelnú hru Rajnoha, zbojnícky hajtmán, ktorú začal písať v Čiernom Balogu.

Pri Hornej Lehote je najväčšia archeologická lokalita Horehronia „Hrádok“ chránená kultúrna pamiatka z mladšej a neskoršej doby bronzovej. Bolo to sídelné a obchodné stredisko, súčasť sústavy výšinných hradísk na Horehroní.

Dôležitú úlohu zohrala v histórii obce aj robotnícka telovýchovná organizácia FRFTJ, ktorá v roku 1922 zorganizovala 1. robotnícku spartakiádu.

Erb obce - tvorí v modrom štíte strieborný trúbiaci anjel (sv. Michal archanjel) so zlatými vlasmi a svätožiarou, jeho prvé krídlo je obrátené nahor. Anjel pravou rukou drží zlatú trúbku, ľavú má na zlatom páse. Po bokoch anjela sú po tri strieborné ruže na zlatých stopkách.

Pečat' obce – je okrúhla, uprostred so symbolom obce a kruhopisom Obec Horná Lehota. Jej priemer je 35 mm, čo zodpovedá domácim zvyklostiam a je tiež v súlade s predpismi o používaní okrúhlych pečiatok so znakmi.

Vlajka obce – pozostáva z piatich pozdĺžnych pruhov vo farbách erbu obce – žltej, modrej, bielej. Vlajka je ukončená tromi cípmi, t.j. dvomi zástrihmi, siahajúcimi do tretiny listu vlajky.

1.2 Základná charakteristika obce

Horná Lehota leží na ceste z Podbrezovej č. 66, z ktorej sa odbočí na sever, a tak sa dá dostať do obce, ktorá sa nachádza v nadmorskej výške 640 m.n.m. Na vápencoch na juh od Ďumbiera a Chopku je vysokohorský kras, v okolí Trangošky sa nachádzajú veľké krasové pramene.

Z Hornej Lehoty je východisková cesta do raja letného i zimného centra turistiky na známe rekreačné stredisko Tále. Do katastra obce patrí aj ďalšie známe rekreačné stredisko Krpáčovo. Neďaleko obce sa nachádzajú dve vodné nádrže – Krpáčovo a Richtárovo, využívané na plávanie, vodné športy i na rybolov. V zime je priamo v obci k dispozícii lyžiarsky vleč.

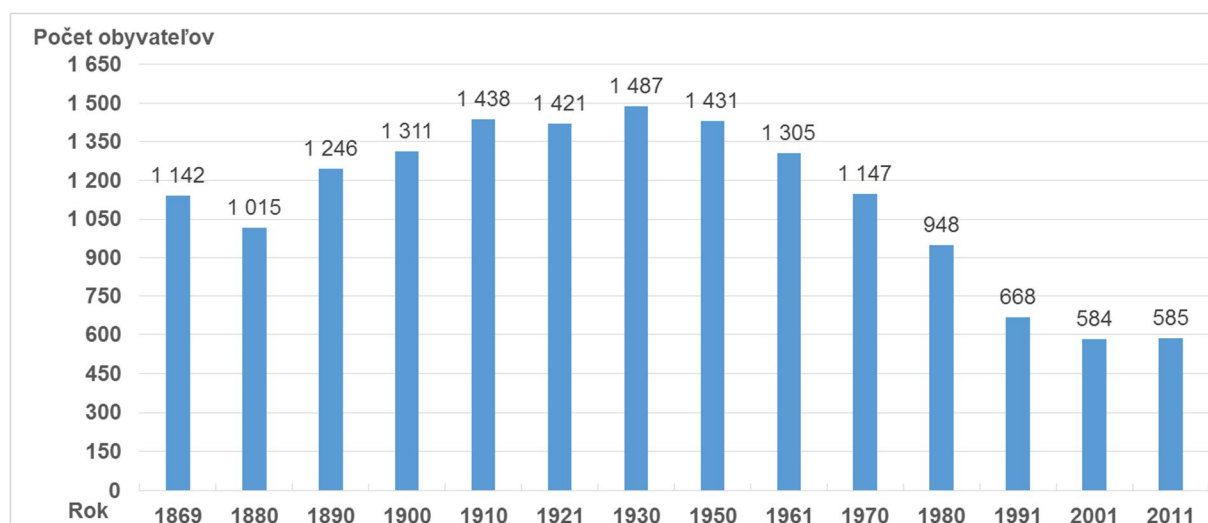
Chalupkov prameň sa nachádza na ceste na Krpáčovo, kde je aj Pamätník II. paradesantnej brigády z čias SNP.

Základné informácie o obci Horná Lehota		
Sídlo obecného úradu	Obecný úrad Horná Lehota č. 99 976 51 Horná Lehota	
Kontakt	Tel.	048/617 93 60
	E-mail	hornalehota@brnet.sk
	webová stránka	www.hornalehota.ou.sk
Starosta obce	Vladimír Bušniak	
Administratívne členenie	okres Brezno kraj Banskobystrický	
Prvá písomná zmienka		1406
Nadmorská výška stredu obce v metroch		640
Počet obyvateľov k 31.12.2014		588
Extravilán v km ²		40,8
Intravilán v km ²		5,05
IČO:		00313441
Kód obce:		508 624

1.3 Vývoj počtu obyvateľov obce podľa sčítania obyvateľov

Historický vývoj počtu obyvateľov:			
Rok	Počet obyvateľov	Rok	Počet obyvateľov
1869	1 142	1950	1 431
1880	1 015	1961	1 305
1890	1 246	1970	1 147
1900	1 311	1980	948
1910	1 438	1991	668
1921	1 421	2001	584
1930	1 487	2011	585

Zdroj: Štatistický úrad SR

1.4 Zaujímavosti obce

- murovaná Zvonica evanjelickej cirkvi a.v. s drevenou nadstavbou z roku 1789;
- Evanjelický kostol a.v.
- barokový Rímsko - katolícky kostol sv. Michala Archanjela z 2. polovice 17. storočia;
- obraz Krista od J.B. Klemensa z roku 1873;
- Evanjelický tolerančný rám z roku 1791;
- Rodný dom i miesto posledného odpočinku Sama Chalupku;
- Pomník venovaný Samovi Chalupkovi;
- Pomník obetiam 1. a 2. svetovej vojny;
- archeologické nálezisko Hrádok – národná kultúrna pamiatka,
- v blízkosti obce (v stredu Tále) sa nachádza prvé 18 - jamkové golfové ihrisko na Slovensku „Gray Bear“.

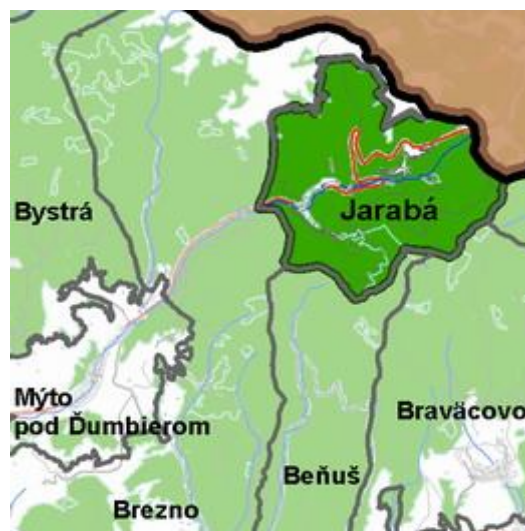
1.5 Významné osobnosti spojené s obcou

- **Samo Chalupka** (1812 – 1883), významný slovenský revolučný básnik, dramatik, autor básne „Mor ho!“, v ktorej zobrazil hrdinský odpor Slovákov v boji proti Rimanom, ktorý sa často aktualizoval v našich dejinách počas boja za národ. Je označovaný za najľudovejšieho básnika a prvého poeta novej slovenčiny. Venoval sa aj tvorbe duchovnej poézie a ľudovýchovnej tvorbe. V roku 1844 ho priamo v obci navštívila významná česká spisovateľka Božena Němcová. V obci má svoj rodný dom a je pochovaný na miestnom cintoríne;
- **Ján Chalupka** (1791 - 1871), spisovateľ a dramatik, publicista, evanjelický kňaz. Vďaka svojim divadelným hrám patrí medzi zakladateľov slovenskej divadelnej tradície. Písal divadelné hry, v ktorých zosmiešňoval lokálpatriotizmus, maďarský šovinizmus, päťlízachstvo, konzervativizmus a meštiacku zbabelosť. Je autorom známeho diela „Kocúrkovo alebo len aby sme v hanbe nezostali“;
- **Adam Chalupka** (1767 - 1840), evanjelický kňaz, náboženský spisovateľ, otec spisovateľov Sama Chalupku a Jána Chalupku;
- **Jozef Gregor Tajovský** (1874 – 1940), vlastným menom Jozef Alojz Gregor, významný slovenský spisovateľ, prozaik, dramatik, redaktor. V obci pôsobil ako učiteľ. Na cintoríne pri hrobe Sama Chalupku vysadil dve lipy;
- **Štefan Petruš** (1783 – 1831), rímsko – katolícky kňaz, spisovateľ, dekan slovenskoľupčianskeho dištriktu. Autor štúdie o živote handlcov - drevorubačov z Čierneho Balogu (rukopis) a prvej slovenskej divadelnej hry so zbojníckou tematikou „Rajnoha“, ktorú dokončil práve v Hornej Lehote;
- **Božena Němcová** (1820 - 1862), významná česká spisovateľka, jedna zo zakladateľov modernej českej prózy. Vrchol jej diela tvoria poviedky a rozsiahlejšie prózy z vidieckeho prostredia. Známa sa stala predovšetkým dielom „Babička“. Táto najčítanejšia česká kniha, ktorá sa dočkala vyše 300 vydaní v češtine, bola preložená do ďalších 21 jazykov sveta.
- **Gustáv Kazimír Zechenter - Laskomerský** (1824 - 1908), slovenský spisovateľ a publicista. Jeho dielo sa skladá najmä z humoresiek, satirickej publicistiky, cestopisov, no okrem toho písal i poviedky a vlastný životopis. Vo svojich dielach využíva slovnú i situačnú komiku, no neochudobňuje ich ani o dej. Do mnohých diel vkladal i vlastné príbehy a skúsenosti z rozličných období svojho života, takže sa stali čiastočne autobiografickými. Vo svojich cestopisných dielach sa venuje nielen svojim zážitkom, skúsenostiam a príhodám, ale tiež výkladu o umeleckých pamiatkach a prehľadu dejín jednotlivých miest.

Rozloha obce v ha	4 589
z toho:	
poľnohospodárska pôda v ha	815
nepoľnohospodárska pôda v ha	3 774
Hustota osídlenia obyvateľov na km ²	12,99
Veková štruktúra (k 31.12.2014):	
Predproduktívny vek	87
Produktívny vek	371
Poproduktívny vek	122
Priemerný vek	40,96
Zamestnanosť v obci:	
počet pracujúcich	276
počet nezamestnaných	24
Pohyb obyvateľstva (k 31.12.2014):	
Počet živonarodených	7
Počet zomretých	8
Prirodzený prírastok/- úbytok	-1
Počet prisťahovaných	13
Počet odsťahovaných	15
Celkový prírastok/- úbytok	-2
Počet objektov v majetku obce	6
Počet domov	382
z toho:	
trvale obývané	159
neobývané	14
Počet priemyselných prevádzok	2
Počet prevádzok poskytujúcich služby	3
Počet ubytovacích možností	12
Počet poľnohospodárskych a lesných prevádzok a SHR	5
Počet/Druh zdravotníckych zariadení	2x mesačne pediater
Počet/Druh zariadení sociálnych služieb	0
Počet/Druh kultúrnych zariadení	1 KD, 1 knižnica, 1 pamätná izba
Počet/Druh školských zariadení	1 MŠ, 1 ZŠ (1. stupeň)
Počet/Druh zariadení na športovú činnosť	1 fut. ihrisko, 1 klzisko, 1 golf. ihrisko, 2 vodné nádrže, 1 cyklotr., 1 bežec. trať, 1 turist. chodník
Občianska vybavenosť:	
Plynofikácia	nie
Kanalizácia v %	75
Energia/Verejné osvetlenie	áno
Verejný vodovod	áno
Mobilné siete	áno
Káblová televízia	nie
Internet	áno
Pošta	áno
Banka/Bankomat	nie

JARABÁ

1.1 Obec v historickom vývoji

Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1271. Podľa záznamu Rímsko-katolíckeho farského úradu v Brezne bola obec Jarabá ako osada známa už v rokoch 1271 – 1280. V roku 1487 bola zaznamenaná obec ako filiálka mesta Brezna, ale samostatne doložená je až od roku 1540 pod názvom Jaraba a v roku 1563 pod názvom Jeroba.

Jarabá bola pôvodne banícka a hutnícka obec. Až do polovice 17. storočia sa tu ťažilo zlato i striebro, začiatkom 17. storočia aj tzv. čierna meď s obsahom striebra. V 16. – 19. storočí sa tu ťažila predovšetkým železná ruda, ktorú vozili v rokoch 1792 – 1873 taviť do Liptovského Hrádku. Historické dokumenty dokazujú, že najstaršie bane na železo boli práve na území Brezna a Jarabej. Už v 15. storočí tu boli tri huty v tzv. hornom handle. Do roku 1546 tu mali huty a bane súkromní banskobystrickí ťažiar, neskôr sa stal hlavným podnikateľom banský erár a Jarabá sa tak stala komorskou osadou (handlom). Okolité svahy ešte aj dnes prezrádzajú, že tu bola povrchová ťažba rúd. Banícky kroj pozostával zo súkennej zelenej čiapky, červených nohavíc, blúzy, ktorá bola biela alebo modrá, podľa toho, pri akej rude baník pracoval a z remennej zástery na zadok. Súčasťou kroja boli aj čižmy. Tradičný banícky kroj zanikol spolu s baňami na rozhraní 19. a 20. storočia.

V rokoch 1825 – 1870 jedna časť obyvateľov Jarabej pracovala v baniach, druhá časť baníctvo zanechala a ľudia začali pracovať na základoch podbrezovských železiární alebo hrončianskej dielni na smaltované nádoby. Po zániku baní začali obyvatelia pracovať prevažne v lesoch a v okolitom priemysle.

Obec Jarabá je typu ulicovky a pozostáva z troch častí – Dolnej Jarabej (ľudovo zvanej Hámor), Strednej Jarabej a Hornej Jarabej.

Postupný úbytok obyvateľstva, vhodný terén, ako aj charakter miestnych drevených i murovaných domov spôsobili, že obec od 2. polovice 20. storočia nadobudla rekreačný charakter.

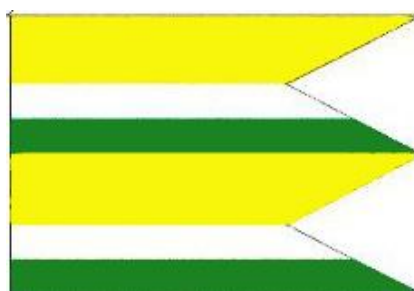
Erb obce - v zelenom štíte nad dvoma, dolu striebornou stuhou previazanými zlatými striebroplodými vavrínovými ratolesťami pokrývajúcich sa listov, ovenčené strieborné banícke kladivká so zlatými, striebornou stuhou previazanými rukoväťami.

Pečať obce – je okrúhla, uprostred s obecným symbolom a kruhopisom s názvom – OBEC JARABÁ.

Vlajka obce – pozostáva zo šiestich pozdĺžnych pruhov vo farbách erbu obce – žltej, bielej, zelenej. Vlajka je ukončená tromi cípmi, t.j. dvomi zástrihmi, siahajúcimi do tretiny listu vlajky.

1.2 Základná charakteristika obce

Jarabá – najvyššie položená obec, 823 m.n.m. Počtom obyvateľov je to najmenšia obec mikroregiónu Chopok juh. Obec leží na južných svahoch Nízkyh Tatier. Rozprestiera sa v úzkej, no hlbokkej doline potoka Štiavnička, pod sedlom Čertovica, pri hlavnej ceste z Pohronia na Liptov. Svojou polohou pre cestovný ruch je veľmi dôležitá, pretože je spojniciou Horehronia s Liptovom. Sedlo Lajštroch delí Nízke Tatry na východné a západné. K obci patrí i osada Čertovica s 1 238 m.n.m. Jarabá má hornatý chotár, po oboch stranách hlavnej cesty, ktorá tvorí rozhranie medzi d'umbierskou a kráľovskou časťou Nízkyh Tatier. Severnú časť územia obce vyplňajú južné svahy d'umbierskych rázsoch Malého Gápl'a/Besnej (1 807 m.n.m.), Kunštovej (1 593 m.n.m.) a Lajštrocha (1 602 m.n.m.). Južnú časť vyplňajú severné svahy Jasienku (1 329 m.n.m.) a Beňušky (1 542 m.n.m.) zo skupiny Priehyba.

Čertovica je dôležité stredisko cestovného ruchu, hlavne pre zimné športy. Jednotlivé doliny sú známe tým, že tu je mnoho rekreačných chatiek, ktoré v dňoch voľna dýchajú životom rekreatantov.

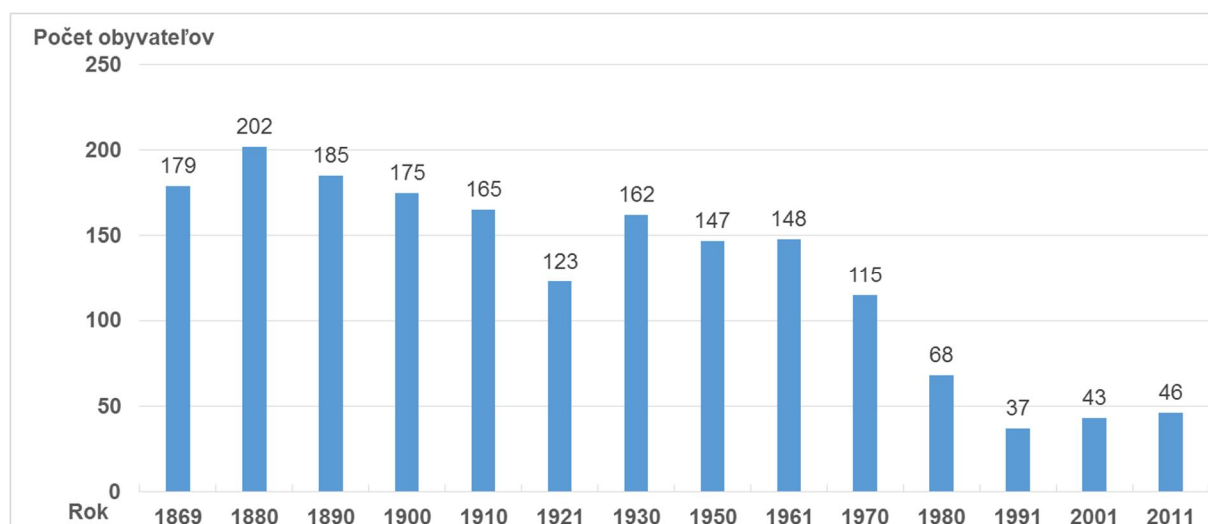
V katastri obce sa nachádza prameň minerálnej vody, kyslá, ktorá má podobné zloženie ako vody v Moštenici alebo Korytnici.

Základné informácie o obci Jarabá		
Sídlo obecného úradu	Obecný úrad Jarabá č. 6 977 01 Brezno	
Kontakt	Tel.	048/619 51 12
	E-mail	obecnyurad@jaraba.sk
	webová stránka	www.jaraba.sk
Starosta obce	JUDr. Juraj Pružinec	
Administratívne členenie	okres Brezno kraj Banskobystrický	
Prvá písomná zmienka		1271
Nadmorská výška stredu obce v metroch		823
Počet obyvateľov k 31.12.2014		38
Extravilán v km ²		15,38
Intravilán v km ²		0,18
IČO:		00313513
Kód obce:		508 691

1.3 Vývoj počtu obyvateľov obce podľa sčítania obyvateľov

Historický vývoj počtu obyvateľov:			
Rok	Počet obyvateľov	Rok	Počet obyvateľov
1869	179	1950	147
1880	202	1961	148
1890	185	1970	115
1900	175	1980	68
1910	165	1991	37
1921	123	2001	43
1930	162	2011	46

Zdroj: Štatistický úrad SR

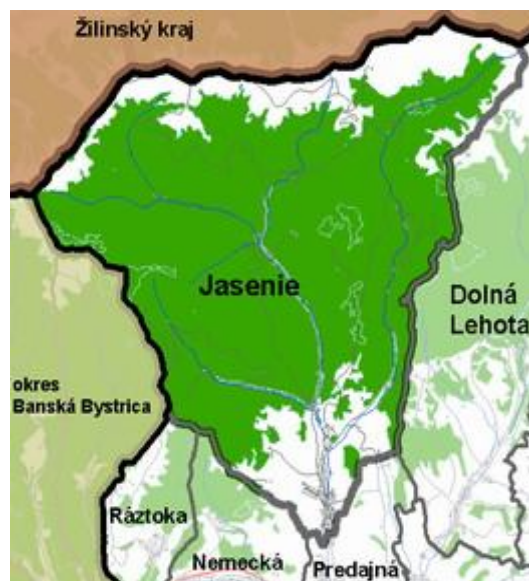
1.3 Zaujímavosti obce

- Zvonica postavená v roku 1848, patriaca do vlastníctva Evanjelickej cirkvi a.v. v Mýte pod Ďumbierom. Zvon bol odliaty v roku 1883 v Budapešti a nachádzajú sa na ňom obecné symboly;
- historická pamätihodnosť obce – Pomník padlým v SNP;
- v blízkosti obce sú známe rekreačné centrá cestovného ruchu – Čertovica, Mýto pod Ďumbierom, Bystrá, Tále;
- drevené zrubové domy v obci;
- okolie obce je bohaté na lesné plody a huby.

J A R A B Á	
Rozloha obce v ha	1 538
z toho:	
poľnohospodárska pôda v ha	0
nepoľnohospodárska pôda v ha	1 538
Hustota osídlenia obyvateľov na km ²	2,73
Veková štruktúra (k 31.12.2014):	
Predproduktívny vek	4
Produktívny vek	25
Poproduktívny vek	7
Priemerný vek	42
Zamestnanosť v obci:	
počet pracujúcich	18
počet nezamestnaných	1
Pohyb obyvateľstva (k 31.12.2014):	
Počet živonarodených	0
Počet zomretých	1
Prirodzený prírastok/- úbytok	-1
Počet prisťahovaných	0
Počet odsťahovaných	0
Celkový prírastok/- úbytok	0
Počet objektov v majetku obce	2
Počet domov	185
z toho:	
trvale obývané	16
neobývané	0
Počet priemyselných prevádzok	3
Počet prevádzok poskytujúcich služby	2
Počet ubytovacích možností	3
Počet poľnohospodárskych a lesných prevádzok a SHR	0
Počet/Druh zdravotníckych zariadení	0
Počet/Druh zariadení sociálnych služieb	0
Počet/Druh kultúrnych zariadení	1 obecná knižnica
Počet/Druh školských zariadení	0

Počet/Druh zariadení na športovú činnosť	1 cyklotrasa, 1 značený chodník
Občianska vybavenosť:	
Plynofikácia	nie
Kanalizácia v %	nie
Energia/Verejné osvetlenie	áno
Verejný vodovod	áno
Mobilné siete	áno
Káblová televízia	nie
Internet	áno
Pošta	nie
Banka/Bankomat	nie

JASENIE

1.1 Obec v historickom vývoji

Prvá písomná zmienka o obci Jasenie sa datuje od roku 1424, kedy sa nazývala Jechene. V ďalšom historickom vývoji sa jej názov menil - z roku 1455 je písomne doložený názov Jezen, z roku 1465 Jassena, z roku 1512 Jesene, z roku 1773 Jeszenye, z roku 1920 Jasená, z roku 1927 Jasenie. Po maďarsky sa obec úradne nazývala Jecenye.

Obec bola poddanská a patrila pod panstvo Ľupčianskeho zámku. Jasenie bolo baníckou osadou, ťažilo sa tu zlato, čím osada pútala pozornosť. Táto ťažba bola intenzívna až do konca 16. storočia. V 17. storočí dominuje už v obci hámorníctvo a železný hámor tu existuje aj dve nasledujúce storočia. V 17. – 19. storočí pracoval v obci želiarsky hámor, patriaci Banskej komore, súčasť Hrončianskeho komplexu.

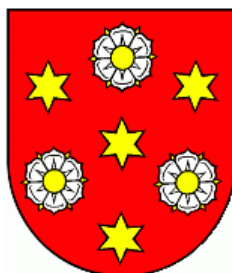
So zánikom ťažby rúd, baníctva, spracovaním rúd obyvateľstvo Jasenia sa začína venovať chovu oviec, dobytku. Jasenské hole poskytovali výborné pasienky nielen pre okolité obce, ale pásli tam aj Horehronci stáda dobytku a oviec. V 19. – 20. storočí bolo v obci rozšírené čipkárstvo. Domáca výroba čipiek z ľanovej priadze, výroba plátna a podomový obchod s týmto tovarom siahali až do južných častí Uhorska.

V miestnej časti Kramlištie, ktorá vznikla v 18. storočí ako komorská osada, bola postavená v polovici 19. storočia skláreň, vyrábajúca tabuľové sklo (zanikla v roku 1904).

V rokoch 1923 – 1925 bola v obci vybudovaná elektráreň. V katastri obce sa ťažila antimónová ruda spracovávaná vo Vajskovej. V miestnej časti Kramlištie pracovala parná píla. Názov Kramlištie je odvodený z kramlí, ktoré sa tu vyrábali.

Obec Jasenie mala dôležité postavenie aj počas 2. svetovej vojny. Počas SNP v lokalite Lomnistá dolina sídlil Hlavný štáb partizánskeho hnutia generála Asmolovova. Vychádzala tu Pravda, vydávali sa letáky. Pri prechode cez Chabenec v novembri 1944 tu zahynul Ján Šverma a asi 100 ďalších partizánov.

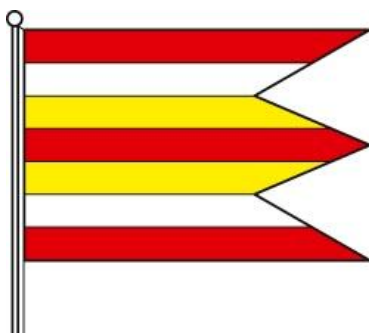
Erb obce – tvorí ho červený štít s tromi striebornými ružami sprevádzanými štyrmi zlatými hviezdami.

Pečať obce - je okrúhla, uprostred s obecným symbolom a legendou OBEC JASENIE.

Vlajka obce - je odvodená od farieb erbu, tvorí ju: sedem rovnako širokých pruhov vo farbách červenej, bielej, žltej, červenožltej, bielej a červenej. Sedem pruhov znamená, že erb tvorí sedem prvkov. Pomer strán vlajky je 2:3 a ukončená je tromi cípmi, t. j. dvomi zástrihmi, siahajúcimi do tretiny listu vlajky.

1.2 Základná charakteristika obce

Jasenie sa opiera o výbežky Nízkych Tatier. Obec leží pri vyústení dvoch nízkotatranských dolín – Jasenianskej a Lomnistej pod vrchmi Chabenec (1 955 m.n.m) a Ďurková (1 751 m.n.m.). Do Jasenia sa dostaneme z Predajnej, najprv prideme do Kramlíšť'a.

Nízkotatranská flóra je neobyčajne bohatá a rozmanitá. Západná časť Nízkych Tatier z hľadiska rastlínstva je pestrejšia ako východná. Má vápencový podklad a tam je rastlínstvo oveľa bohatšie a vyznačuje sa predovšetkým typickými vápennomilnými druhmi horských rastlín, ako je prvosienka holá, plesnivec alpínsky, stokráska Micheliho, črievičník papučkovitý, poniklec slovenský a iné druhy. V katastri obce sa nachádza prameň jasenskej kyslej.

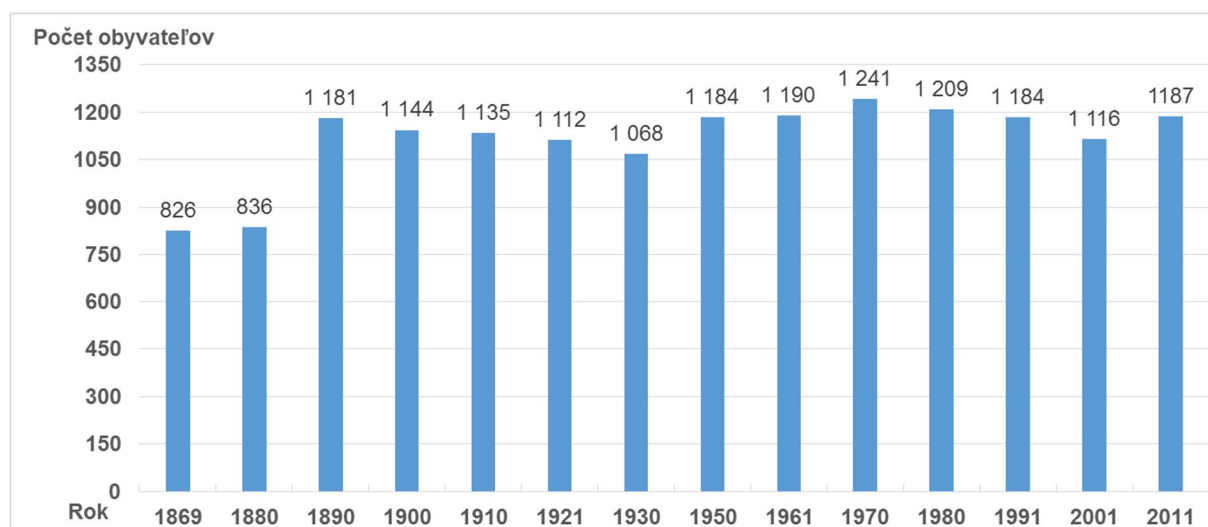
Jasenie je východiskom turistických vychádzok do Nízkych Tatier – Chabenca, Zámotskej hole, prechodom do starej baníckej obce Magurka. Okolie obce poskytuje výborné podmienky na pešiu turistiku a bežecké lyžovanie. Malou prechádzkou na kopec zvaný Žiar sa naskytne krásny výhľad na celú obec a jej okolie.

Sídlo obecného úradu	Obecný úrad Jasenie Horná č. 234 976 75 Jasenie	
Kontakt	Tel.	048/619 21 23
	E-mail	obec.jasenie@stonline.sk
	webová stránka	www.jasenie.e-obce.sk
Starostka obce	Ing. Miroslava Pravotiaková	
Administratívne členenie	okres Brezno kraj Banskobystrický	
Prvá písomná zmienka		1424
Nadmorská výška stredu obce v metroch		507
Počet obyvateľov k 31.12.2014		1 160
Extravilán v km ²		85,6
Intravilán v km ²		0,6
IČO:		00313521
Kód obce:		508 705

1.3 Vývoj počtu obyvateľov obce podľa sčítania obyvateľov

Historický vývoj počtu obyvateľov:			
Rok	Počet obyvateľov	Rok	Počet obyvateľov
1869	826	1950	1 184
1880	836	1961	1 190
1890	1 181	1970	1 241
1900	1 144	1980	1 209
1910	1 135	1991	1 184
1921	1 112	2001	1 116
1930	1 068	2011	1 187

Zdroj: Štatistický úrad SR

1.4 Zaujímavosti obce

- neskorobarokový Rímsko-katolícky kostol sv. Kataríny Alexandrijskej z roku 1765 s neskororenesančným oltárom z roku 1661 a rokokovou kazateľnicou;
- Kaplnka Povýšenia sv. Kríža z roku 1835;
- baroková zvonica z roku 1742 s tromi veľkými zvonmi;
- technická pamiatka – Vodná elektrárň pod návrším Rígľa, postavená v roku 1925;
- budova bývalej partizánskej nemocnice, sídlo Hlavného štábu partizánskeho hnutia generála Asmolova.

1.5 Významné osobnosti spojené s obcou

- **Ján Šverma** (1901 – 1944), bol politik a novinár známy tiež pod pseudonymami J. Hendrych a A. Duval. Aktívne pôsobil ako agitátor a organizátor protifašistického odboja. Redigoval Československé listy, pracoval na moskovskom vysielaní československého rozhlasu. V decembri 1943 sa zúčastnil rokovaní o Zmluve o priateľstve medzi ZSSR a ČSR. Po ústupe SNP do hôr prechádzal v horúčkach spolu s členmi Hlavného štábu partizánskeho hnutia generála Asmolova cez svahy Nízkyh Tatier. Zahynul počas namáhavého prechodu Chabencom.

J A S E N I E	
Rozloha obce v ha	8 629
z toho:	
poľnohospodárska pôda v ha	
nepoľnohospodárska pôda v ha	
Hustota osídlenia obyvateľov na km ²	13,87
Veková štruktúra (k 31.12.2014):	
Predproduktívny vek	166
Produktívny vek	757
Poproduktívny vek	211
Priemerný vek	60
Zamestnanosť v obci:	
počet pracujúcich	
počet nezamestnaných	43
Pohyb obyvateľstva (k 31.12.2014):	
Počet živonarodených	7
Počet zomretých	10
Prirodzený prírastok/- úbytok	-3
Počet prisťahovaných	21
Počet odsťahovaných	
Celkový prírastok/- úbytok	
Počet objektov v majetku obce	11
Počet domov	503
z toho:	
trvale obývané	311
neobývané	27

Počet priemyselných prevádzok	0
Počet prevádzok poskytujúcich služby	8
Počet ubytovacích možností	3
Počet poľnohospodárskych a lesných prevádzok a SHR	7
Počet/Druh zdravotníckych zariadení	0
Počet/Druh zariadení sociálnych služieb	0
Počet/Druh kultúrnych zariadení	1 KC, 1 knižnica, 1 pamätná izba
Počet/Druh školských zariadení	1 MŠ, 1 ZŠ (1. stupeň)
Počet/Druh zariadení na športovú činnosť	1 fut. ihrisko, 1 kurt, 1 bazén, 1 basket. ihrisko, 1 cyklotrasa, 1 turis. chodník, 1 požiar. ihrisko
Občianska vybavenosť:	
Plynofikácia	áno
Kanalizácia v %	nie
Energia/Verejné osvetlenie	áno
Verejný vodovod	áno
Mobilné siete	áno
Káblková televízia	nie
Internet	áno
Pošta	áno
Banka/Bankomat	nie

MÝTO POD ĎUMBIEROM

1.2 Obec v historickom vývoji

Obec Mýto pod Ďumbierom je bývalá osada mesta Brezna. Doba založenia osady nie je známa. Isté je, že v lokalite dnešnej obce prebiehala od polovice 16. storočia intenzívna ťažba dreva a výroba dreveného uhlia (dodnes sa zachovali názvy dolín Uhliar a Za uhliisko) pre potreby bystrických hút. Niekedy po roku 1569 tu mesto Brezno zriadilo mýtnu stanicu pri ceste na Liptov. Dokument z roku 1614 už spomína trvalé osídlenie okolo mýtnice; v roku 1657 má osada už 40 obyvateľov. Je pravdepodobné, že časť obyvateľov sa živila ryžovaním zlata v náplavoch potoka Mlynná a Štiavnička a neskôr ťažbou drahých kovov a železnej rudy v baniach v Mlynnej doline a na Veľkom a Malom Gápľi. Mnohé z baní zanikli už v 17. storočí, niektoré však boli činné do 19. storočia. Mýto však asi nikdy nebolo typicky baníckou osadou ako napríklad susedná Jarabá; najrozšírenejšie zamestnanie bolo poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo. Už v polovici 17. storočia bol v obci mlyn, čoskoro pribudli hostinec, kováčska vyhňa a píla.

Historické názvy obce pre Mýto pod Ďumbierom – Telonium (1614), Míto (1646), Mito (1648), Maut, Wámoschfalu (1786) a Mýto (1683).

V obci sa narodil významný literárny vedec prof. PhDr. Ján Števček, DrSc. Na rodnom dome má aj svoju pamätnú tabuľu. Na obecnom úrade je zase pamätná tabuľa, ktorá oznamuje, že v obci učil a tvoril autor lyrickej prózy František Švantner

Obyvatelia Mýta pod Ďumbierom – Mýtňania, dnes pracujú nielen v lese, ale aj v okolitých podnikoch. Okolitá príroda láka svojou pestrosťou a rozmanitosťou plodín, ktoré tu rastú; maliny, lesné jahody, čučoriedky, černice, ale aj hriby.

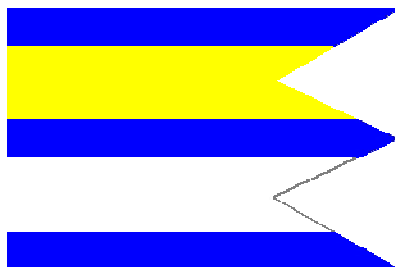
Erb obce – popis?

Pečat' obce – je okrúhla, uprostred je obecny symbol s kruhopisom s názvom obce.

Vlajka obce – pozostáva zo pozostáva zo piatich pozdĺžnych pruhov vo farbách erbu obce – modrej, žltej a bielej. Vlajka je ukončená tromi cípmi, t.j. dvomi zástrihmi, siahajúcimi do tretiny listu vlajky.

1.3 Základná charakteristika obce

Mýto pod Ďumbierom leží akoby v kaňone potoka Štiavnička, na oboch jeho stranách. Obec sa nachádza na južnom svahu strednej časti Nízkych Tatier. Na severovýchode a východe hraničí s katastrom mesta Brezna, na juhu hraničí s obcou Valaská a na západe zase s obcou Bystrá. Mýto pod Ďumbierom, ako hovorí tento samotný názov, leží skutočne pod Ďumbierom, no nielen pod ním. Zo severnej strany smerom k Mýtu, vybieha z nízkotatranského hrebeňa lesnatý Veľký Gápel', ktorý nad obcou klesá na výšku 936 m.n.m. Východným smerom je Malý Gápel', ktorý končí zalesneným vrchom Zingoty (1 170 m.n.m.). Pod vrchom Šánske (847 m.n.m.) sa nachádza najrovinatejšia časť celého chotára – Pohánsko. Na juhu sa taktiež nachádza zalesnený Diel (900 m.n.m.), ktorý úzkou Frľajzovou dolinou ústi do obce a cez lúčnaté svahu sa dvíha až ku Skalke (946 m.n.m.), kde je televízny vysielateľ.

Obec je dôležité turisticko - rekreačné stredisko s výbornými lyžiarskymi terénmi, východisko na Čertovicu, kde vedie najvyššie položená cesta 1 238 m, ktorá spája Pohronie s Liptovom.

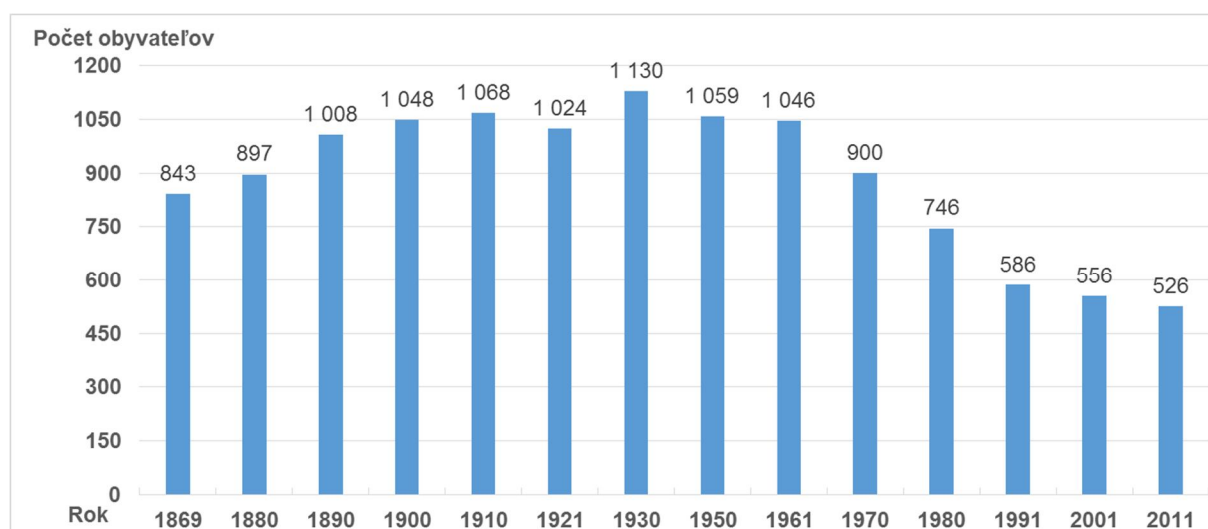
Okolitá príroda láka svojou pestrosťou a rozmanitosťou plodín, ktoré tu rastú - maliny, lesné jahody, čučoriedky, černice, ale aj hríby. Stretnúť srnku, jeleňa, či medveďa nie je náhoda, ale častá skutočnosť.

Základné informácie o obci Mýto pod Ďumbierom		
Sídlo obecného úradu	Obecný úrad Mýto pod Ďumbierom č. 64, 976 44 Mýto pod Ďumbierom	
Kontakt	Tel.	048/619 51 06
	E-mail	ou@mytopoddumbierom.sk
	webová stránka	www.mytopoddumbierom.sk
Starosta obce	Ing. Roman Švantner	
Administratívne členenie	okres Brezno kraj Banskobystrický	
Prvá písomná zmienka		1614
Nadmorská výška stredu obce v metroch		630
Počet obyvateľov k 31.12.2014		512
Extravilán v km ²		9,98
Intravilán v km ²		0,41
IČO:		00313637
Kód obce:		508 811

1.4 Vývoj počtu obyvateľov obce podľa sčítania obyvateľov

Historický vývoj počtu obyvateľov:			
Rok	Počet obyvateľov	Rok	Počet obyvateľov
1869	843	1950	1 059
1880	897	1961	1 046
1890	1 008	1970	900
1900	1 048	1980	746
1910	1 068	1991	586
1921	1 024	2001	556
1930	1 130	2011	526

Zdroj: Štatistický úrad SR

1.4 Zaujímavosti obce

- Rímsko – katolícky kostol sv. Mateja z roku 1840;
- evanjelický kostol a.v. postavený v rokoch 1822 – 1825;
- Kaplnka na Pohánskom z roku 1816;
- Kováčska vyhňa zo začiatku 20. storočia;
- Kaplnka zasvätená Panne Márii z roku 1946;
- drevené zrubové domy;
- Ski centrum – areál zimných športov.

1.5 Významné osobnosti spojené s obcou

- **František Švantner** (1912 – 1950), pedagóg, protifašistický bojovník, rozhlasový hlásateľ, významný slovenský spisovateľ – prozaik, autor mnohých románov a noviel. Svoje diela ako *Málka*, *Nevesta hôľ*, *Ži život bez konca* písal práve v oblasti Dolehronia a venoval sa v nich životu ľudí práve z tejto oblasti Slovenska;
- **prof. PhDr. Ján Števček, DrSc.** (1929 - 1996), literárny vedec, teoretik, historik, prekladateľ a pedagóg. Patril medzi najvýznamnejšie osobnosti slovenskej literárnej vedy. Výsledky svojej vedeckej činnosti publikoval v literárnych a vedeckých časopisoch v brilantných článkoch, štúdiách, kritikách a úvahách. Bol autorom niekoľkých literárno-kritických kníh. Po viacročnom publikovaní literárnovedných štúdií v odborných a literárnych časopisoch knižne vydal monografiu „Baladická próza Františka Švantnera“ (1962), v ktorej analyzoval autorove tvorivé postupy a definoval ich ako rozhodujúce pre ďalší vývin slovenskej modernej prózy.

MÝTO POD ĎUMBIEROM	
Rozloha obce v ha	1 039
z toho:	
poľnohospodárska pôda v ha	715,71
nepoľnohospodárska pôda v ha	323,28
Hustota osídlenia obyvateľov na km ²	50,43
Veková štruktúra (k 31.12.2014):	
Predproduktívny vek	53
Produktívny vek	239
Poproduktívny vek	135
Priemerný vek	46
Zamestnanosť v obci:	
počet pracujúcich	
počet nezamestnaných	24
Pohyb obyvateľstva (k 31.12.2014):	
Počet živonarodených	2
Počet zomretých	2
Prirodzený prírastok/- úbytok	0
Počet prisťahovaných	10
Počet odsťahovaných	
Celkový prírastok/- úbytok	
Počet objektov v majetku obce	8
Počet domov	
z toho:	
trvale obývané	202
neobývané	18
Počet priemyselných prevádzok	2
Počet prevádzok poskytujúcich služby	5
Počet ubytovacích možností	8
Počet poľnohospodárskych a lesných prevádzok a SHR	7
Počet/Druh zdravotníckych zariadení	0
Počet/Druh zariadení sociálnych služieb	0
Počet/Druh kultúrnych zariadení	1 KD, 1 obecná knižnica
Počet/Druh školských zariadení	1 MŠ
Počet/Druh zariadení na športovú činnosť	1 fut. ihrisko, 1 klzisko, 1 cyklotr., 3 vleky, 1 posilňovňa, 1 bež. trať, 1 značený turist. chodník
Občianska vybavenosť:	
Plynofikácia	nie
Kanalizácia v %	nie
Energia/Verejné osvetlenie	áno
Verejný vodovod	áno
Mobilné siete	áno
Káblková televízia	áno
Internet	áno
Pošta	áno

NEMECKÁ

1.1 Obec v historickom vývoji

Obec Nemecká vznikla zlúčením troch pôvodných obcí – Nemecká nad Hronom, Dubová a Zámotie. Po prvý raz sa obec spomína už v roku 1281. Nemecká – Villa Nemethy sa uvádza v do roku 1320. V roku 1602 bola obec osadená Poliakmi po ženbe uhorského kráľa Bélu I. s Poľkou Richsov – Alžbetou. Roku 1424 sa stáva poddanskou obcou Ľupčianskeho panstva ako Dubová a Nemecká.

V časti obce - Zámotie sa narodil známy literát, predstaviteľ katolíckej moderny Dominik Štubňa – Zámotský.

Časť obce - Dubová tiež bola poddanskou obcou Ľupčianskeho panstva od roku 1424, avšak farnosť Dubovej bola založená už v roku 1247. Na fare v Dubovej bol dekanom brat známeho spisovateľa Jozefa Gregora Tajovského a v rokoch 1926 - 1935 chodieval do obce aj so svojou ženou Hanou a dcérou Dagmar na letovisko. V rokoch 1932 - 1936 v Dubovej projektovali a stavali rafinériu olejov. Rafinéria Dubová pred vypuknutím SNP bola 20. augusta 1944 bombardovaná anglo - americkými lietadlami a značne poškodená. Na počesť obetiam bombardovania bola na budove rafinérie nainštalovaná Pamätná tabuľa.

Obyvateľstvo obce sa zaoberalo chovom dobytka, podomovým predajom ešte aj začiatkom 20. storočia. Neskôr, najmä po výstavbe rafinérie ale aj iných podnikov v okolí, obyvatelia sa zamestnávali práve v nich.

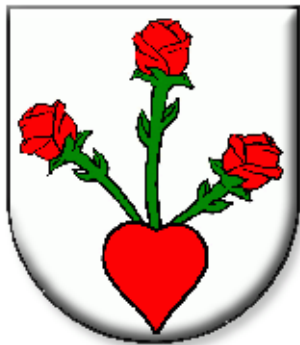
V obci fungovala aj vápenka a kruhová tehelňa. V januári 1944 sa vo vápenke konali popravy nepohodlných ľudí. Nemeckí vojaci a príslušníci pohotovostného oddielu Hlinkovej gardy tu zastrelili do 900 osôb a spálili ich vo vápenke. V roku 1962 bol postavený Pamätník obetiam tejto masakry, podľa návrhov architektov A. Bellu, E. Stančíka, M. Beluša a akad. sochárov K. Patakyovej a A. Viku. Monumentálny pamätník symbolizuje plamene vápenky a kľachiacu ženu. V rámci pamätníka je zriadená aj Pamätná izba, ktorá bola postavená podľa projektu J. Teplana a M. Konča, v ktorej sú vystavené dokumenty o uvedenej tragédii. Vnútornú výzdobu robil akad. sochár J. Kubička. Dnes je súčasťou Múzea SNP v Banskej Bystrici.

Erb obce – predstavuje vyobrazené srdce s tromi kvetmi. Keďže podoba kvetov nebola zo zachovaného prameňa jasná, do erbu boli zvolené ružové puky, ktoré farebne aj tematicky korešpondujú s červeným srdcom. Historickým východiskom pre vytvorenie súčasného obecného erbu Nemeckej sa stal odtlačok pečatidla pôvodnej obce Nemecká, nakoľko iné historické pramene (odtlačky pečatí obcí Dubovej a Zámotia) neboli v čase tvorby obecnej heraldiky, t. j. v roku 1997, k dispozícii. Odtlačok nedatovaného typára, ktoré v 19. storočí

používala obec Nemecká, je uložený v Krajinskom archíve v Budapešti v Altenburgerovej zbierke pečatí.

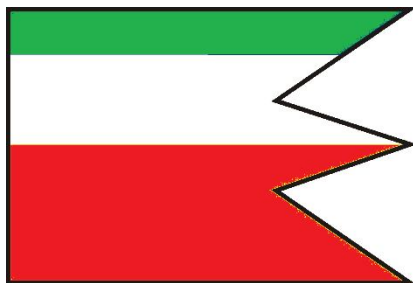
Srdce bolo vždy znakom lásky, symbolizovalo vnútro človeka. Celý motív bol vložený do neskorogotického (dolu zaobleného) štítu, ktorý je v slovenskej erbovej tvorbe najobvyklejší.

Pečať obce - je okrúhla, s vyobrazeným srdcom a s tromi kvetmi, ktorých podoba na pôvodnom odtlačku pečate sa nedá bližšie identifikovať, s kruhopisom „NEMECKÁ“.

Vlajka obce - pozostáva z troch pozdĺžnych pruhov vo farbách erbu obce – zelenej, bielej a červenej. Vlajka je ukončená tromi cípmi, t.j. dvomi zástrihmi, siahajúcimi do tretiny listu vlajky.

1.2 Základná charakteristika obce

Nemecká je obec, ktorá leží na polceste medzi Breznom a Banskou Bystricou, na oboch brehoch Hrona, vo výške 440 m.n.m. Severná časť katastra obce sa nachádza

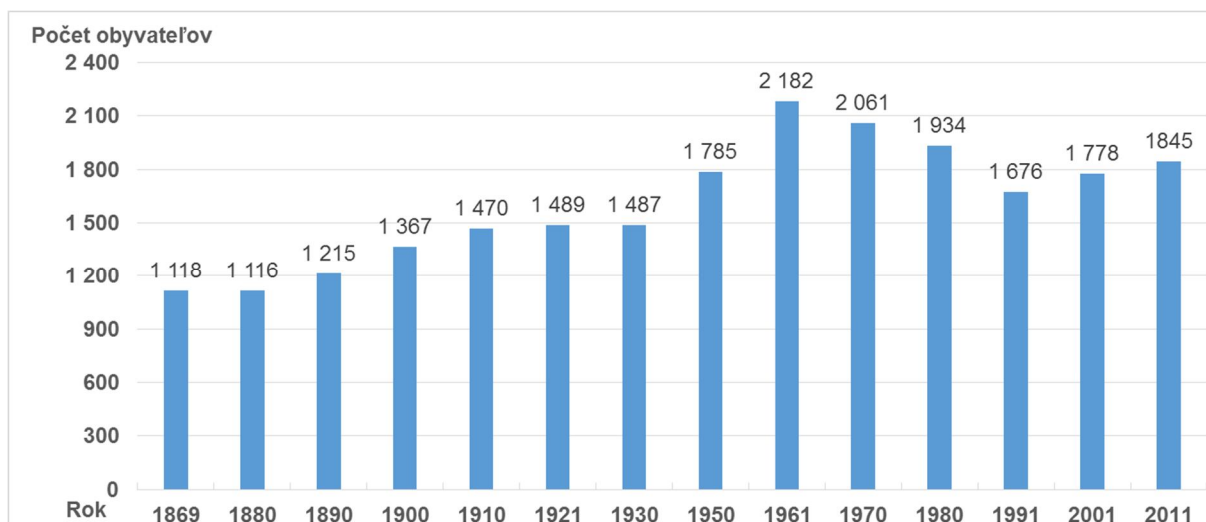
v Nízkych Tatrách a južná zase patrí do Slovenského rudohoria. Dnes k Nemeckej patria aj bývalé obce Zámotie a Dubová.

Základné informácie o obci Nemecká		
Sídlo obecného úradu	Obecný úrad Nemecká Hronská č. 37 976 97 Nemecká	
Kontakt	Tel.	048/618 22 34
	E-mail	ou@nemecka.info
	webová stránka	www.nemecka.sk
Starosta obce	Branislav Čižmárik	
Administratívne členenie	okres Brezno kraj Banskobystrický	
Prvá písomná zmienka		1281
Nadmorská výška stredu obce v metroch		440
Počet obyvateľov k 31.12.2014		1793
Extravilán v km ²		152,2
Intravilán v km ²		85,3
IČO:		00313645
Kód obce:		508 829

1.3 Vývoj počtu obyvateľov obce podľa sčítania obyvateľov

Historický vývoj počtu obyvateľov:			
Rok	Počet obyvateľov	Rok	Počet obyvateľov
1869	1 118	1950	1 785
1880	1 116	1961	2 182
1890	1 215	1970	2 061
1900	1 367	1980	1 934
1910	1 470	1991	1 676
1921	1 489	2001	1 778
1930	1 487	2011	1 845

Zdroj: Štatistický úrad SR

1.4 Zaujímavosti obce

- gotický Rímsko-katolícky kostol sv. Mikuláša z 15. storočia, bol zbarokizovaný v 18. storočí a upravený bol v 20. storočí, so zachovalou gotickou klenbou;
- Kostol s patrociom sv. Jozefa;
- Pamätník obetiam 2. sv. vojny – vápenka;
- Pamätná izba s dokumentačnými materiálmi o poprave takmer 500 ľudí v januári 1944 fašistami;
- Pomník obetiam SNP;
- socha sv. Jána Nepomuckého, patróna mostov;
- Rodný dom Dominika Štubňa Zámostského;
- Múzeum ľudovej architektúry s modelmi ľudovej architektúry a etnografickými zbierkami, ktoré sa viažu k jednotlivým regiónom Slovenska.

1.4 Významné osobnosti spojené s obcou

- **Dominik Štubňa – Zámostský** (1905 - 1970), známy literát, spisovateľ, predstaviteľ katolíckej moderny. Autor básní a básnických zbierok pre deti, poviedok s tematikou prírody, historických próz, recenzií a pedagogických článkov. Mnohé básne boli zaradené do šlabikárov a do čítaniek. Venoval sa aj osvetovej činnosti.
- **Jozef Gregor Tajovský** (1874 - 1940), významný slovenský spisovateľ, dramatik, učiteľ, úradník v peňažných ústavoch, redaktor knižnej edície i časopisov. Do obce chodieval spolu s manželkou a dcérou za svojim bratom, ktorý bol na miestnej fare dekanom. V obci obľuboval poľovníctvo, ktorému sa rád a často venoval.

N E M E C K Á	
Rozloha obce v ha	2 463
z toho:	
poľnohospodárska pôda v ha	840
nepoľnohospodárska pôda v ha	1623
Hustota osídlenia obyvateľov na km ²	74,14
Veková štruktúra (k 31.12.2014):	
Predproduktívny vek	244
Produktívny vek	930
Poproduktívny vek	368
Priemerný vek	43
Zamestnanosť v obci:	
počet pracujúcich	720
počet nezamestnaných	132
Pohyb obyvateľstva (k 31.12.2014):	
Počet živonarodených	23
Počet zomretých	28
Prirodzený prírastok/- úbytok	-5
Počet prisťahovaných	39
Počet odťahovaných	15
Celkový prírastok/- úbytok	24
Počet objektov v majetku obce	10
Počet domov	568
z toho:	
trvale obývané	461
neobývané	17
Počet priemyselných prevádzok	4
Počet prevádzok poskytujúcich služby	13
Počet ubytovacích možností	4
Počet poľnohospodárskych a lesných prevádzok	10
Počet/Druh zdravotníckych zariadení	3x týždenne všeob. lekár, 1 zubný lekár, 1 veterinár

Počet/Druh zariadení sociálnych služieb	1 DSS/DD
Počet/Druh kultúrnych zariadení	1 KD, 1 knižnica, 1 múzeum, 1 pamätná izba
Počet/Druh školských zariadení	1 MŠ, 1 ZŠ
Počet/Druh zariadení na športovú činnosť	1 futb. ihrisko, 1 multifunkčné ihrisko, 1 fitness, 1 jazdecký areál
Občianska vybavenosť:	
Plynofikácia	áno
Kanalizácia v %	60
Energia/Verejné osvetlenie	áno
Verejný vodovod	áno
Mobilné siete	áno
Káblková televízia	áno
Internet	áno
Pošta	áno
Banka/Bankomat	nie

PODBREZOVÁ

1.1 Obec v historickom vývoji

Obec Podbrezová bola do roku 1949 osadou Lopeja, dnes je to naopak, Lopej je časťou Podbrezovej. Vznik obce je spojený so založením železiarní – valcovne a pudlovene v rámci Hrončianskeho železiarskeho komplexu. Podbrezová patrí k najväčším obciam okresu Brezno. Zároveň je hospodársky najvýznamnejšia, zásluhou železiarní, ktoré zamestnávajú občanov Horehronia. Železiarne prešli vývojom v jednotlivých obdobiach, výroba zodpovedala potrebám spoločnosti. Počas 2. svetovej vojny bol závod napojený na nemecké zbrojárske podniky – Maschinen Göring Werke.

Z histórie domus sa dozvedáme, že Lopej je známy už v roku 1358, keď richtár Tomáš Petrik z Predajnej dostal Kráľovu horu nad potokom Lopenná, aby ju osadil podľa krupinského práva. Roku 1406 bola založená fara. Pri prehliadke lesov Horehronia roku 1563 komisia tu nachádza železiarske pece a hámre.

Do meštianskej školy tu chodila významná slovenská spisovateľka Klára Jarunková, autorka známych detských kníh.

Ku Podbrezovej patria dnes časti Lopej, Štiavnička, Vajsková, Skalica a Chvatimech.

Lopej - najstaršia časť obce bola založená v roku 1358. Zakladateľom pôvodne poddanskej obce bol richtár Petrik z Predajnej, ktorý dostal od kráľa Ľudovíta I. povolenie v

kráľovskom lese, ležiacom blízko potoka Lopena (odvodený názov obce – Lopea 1424, Lopeya 1470, Lopey 1522, Lopej 1786), zhromaždiť a usadiť ľud, t.j. osadníkov a prisťahovalcov, ktorí chcú v spomínanom lese klčovať a tam aj vystavať svoje príbytky. Úlohou bolo upraviť pôdu pre poľnohospodárske využitie. Obec patrila Ľupčianskemu panstvu. Obyvatelia obce sa zaoberali poľnohospodárstvom, chovom oviec a furmančením. Väčší rozvoj obce sa datuje po roku 1670 po prevzatí Slovensko - Ľupčianskeho panstva Banskou komorou. Po vybudovaní železiarní v Podbrezovej mnohí obyvatelia s nižšou výmerou pôdy odchádzali pracovať do závodu, vznikali kovoľníci. V obci bol od roku 1406 vodný mlyn, v 16. storočí pracovala píla poháňaná vodou, v rokoch 1790 - 1900 tu bol železný hámor. Podľa staršej listiny bol na návrší začiatkom 15. storočia postavený kostol, ktorý je zasvätený sv. Jurajovi. Od roku 1963 je kultúrnou pamiatkou, zapísanou v Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR.

Štiavnička – vznikla na území Ľupčianskeho panstva pravdepodobne medzi rokmi 1424 – 1440. Prvé historické zmienky o Štiavničke ako o osade sa nachádzajú v súvislosti s ťažbou rúd a ryžovaním zlata v potoku Bystrianka. V jej okolí boli dobré podmienky na chov dobytka, lov zveri a veľké zásoby dreva. V 15. storočí bola osídlená valachmi. Od 17. storočia bola drevárskou osadou banskej komory. V roku 1876 bol postavený práve na Štiavničke prvý piliarsky závod. Nová moderná pílnica bola uvedená do prevádzky začiatkom augusta 1929 – bola najmodernejšia v strednej Európe. V roku 1993 pílnica zhorela a v roku 1997 sa skončila výroba v tomto viac ako storočnom závode.

Vajsková – založená bola ako komorská osada na území Lopeja, pravdepodobne na rozhraní 16. - 17. storočia, keď sa tu spomínajú súkromné bane na zlato a olovo. V roku 1790 tu bol postavený železný hámor na brehu Vajskovského potoka na spracovanie surového železa z Ľubietovej a Ponickéj Huty. V prevádzke bol do roku 1886. V roku 1889 pozemky odkúpil Karol Jozef Démuth a hámor prebudoval na antimónový závod. Antimónová ruda sa ťažila v baniach na Lome (Krpáčovo). Pre rýchlejší prevoz rudy zo skládky v Lopeji do závodu začali v roku 1941 stavať úzkokoľajnú vlečku, ktorá prechádzala popri Vajskovskom potoku, cez ulicu Hámor, Dolnou ulicou a ponad Hron na železničný sklad. Táto stavba bola unikátna prekonávaním Hrona. Po roku 1989 došlo k útlmu výroby. V priestoroch závodu vzniklo niekoľko súkromných spoločností. V roku 1888 boli pri Vajskovej – na Lúčkach vybudované kúpele s prírodnou teplou vodou.

Skalica – vznikla ako osada Lopeja v súvislosti s výstavbou železiarní v prvej polovici 19. storočia. Názov dostala podľa kameňolomu pracujúceho pre potreby závodu. Neďaleko kameňolomu železiarne postavili pre robotníkov niekoľko dvojdomov na skalnatých vyvýšeninách, aby nezaberali úžitkovú plochu. V tejto časti sa nachádza aj futbalové ihrisko, ktoré je v súčasnosti moderné ihrisko s umelým trávnikom a osvetlením.

Chvatimech – vznikol v 18. storočí v časoch rozvoja železiarstva v tejto oblasti. Prvé správy o hámri pochádzajú z roku 1747. Pracovala tu najprv malá taviareň, od roku 1784 skúšňovací hámor patriaci k Železiarňam v Hronci. V roku 1811 ho prestavali na oceľový hámor. Po hospodárskej kríze v roku 1873 bol hámor v Chvatimechu zastavený. V rokoch 1881 - 1885 pracovala nová prevádzka, známa ako Karlov závod. Výroba v Chvatimechu bola zrušená až v roku 1950. V súčasnosti si v priestore medzi štátnou cestou a Hronom buduje Čiernohronská železnica, areál s nástupnou stanicou pre úzkokoľajný vláčik, ktorý premáva na trati Chvatimech – Vydrovo Skanzen (Čierny Balog).

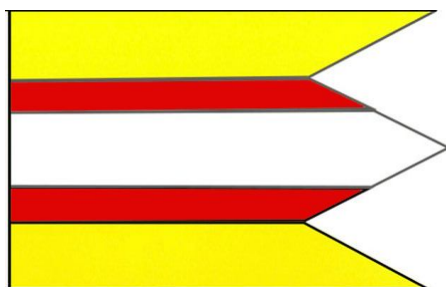
Erb obce – za východiskový popis možno považovať pečať časti obce - Štiavničky, v strede erbu je stromček - briezka, symbol viažuci sa na názov obce Podbrezová. Hviezdy nad stromčekom sú prevzaté zase z historickej pečate časti obce Lopej a symbolizujú kedysi samostatné obce, dnes súčasť obce Podbrezová.

Pečat' obce – je okrúhla, uprostred je zobrazený obecný symbol, s kruhopisom s názvom obce.

Vlajka obce - pozostáva zo piatich pozdĺžnych pruhov vo farbách erbu obce – žltej, červenej, bielej. Vlajka je ukončená tromi cípmi, t.j. dvomi zástrihmi, siahajúcimi do tretiny listu vlajky.

1.2 Základná charakteristika obce

Obec Podbrezová leží v Banskobystrickom kraji, v západnej časti okresu Brezno medzi pohoriami Nízke Tatry a Slovenské Rudohorie. Rozprestiera sa v úzkej doline Hrona na úpätí vrchu Brezová pri hlavnej pohronskej ceste. Je vzdialená 33 km od Banskej Bystrice a 10 km od Brezna.

Železiarne Podbrezová, a.s. v turisticko - rekreačnom stredisku Tále vybudovali rôzne športoviská pre chvíle oddychu a športu. V zime je tu možnosť lyžovania – nielen na Táľoch, ale aj na Chopku, či Srdiečku.

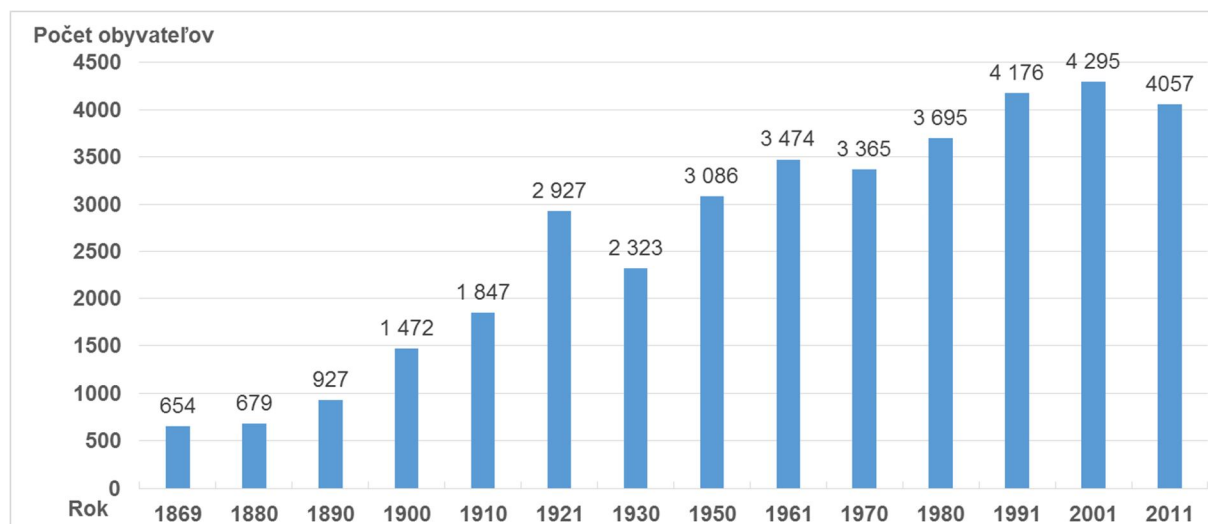
Základné informácie o obci Podbrezová		
Sídlo obecného úradu	Obecný úrad Podbrezová Sládkovičova 76/6 976 81 Podbrezová	
Kontakt	Tel.	048/617 19 64
	E-mail	podbrezova@stonline.sk

	webová stránka	www.podbrezova.sk
Starosta obce	Ing. Ladislav Kardhordó	
Administratívne členenie	okres Brezno kraj Banskobystrický	
Prvá písomná zmienka		1358
Nadmorská výška stredu obce v metroch		470
Počet obyvateľov k 31.12.2014		3876
Extravilán v km ²		18,56
Intravilán v km ²		
IČO:		00313688
Kód obce:		508 853

1.3 Vývoj počtu obyvateľov obce podľa sčítania obyvateľov

Historický vývoj počtu obyvateľov:			
Rok	Počet obyvateľov	Rok	Počet obyvateľov
1869	654	1950	3 086
1880	679	1961	3 474
1890	927	1970	3 365
1900	1 472	1980	3 695
1910	1 847	1991	4 176
1921	2 927	2001	4 295
1930	2 323	2011	4 057

Zdroj: Štatistický úrad SR

1.5 Zaujímavosti obce

- **Rímsko - katolícky gotický kostol sv. Juraja** v časti obce Podbrezová - v Lopeji, s mohutnou štvorhrannou vežou - zvonnicou, je ohradený múrom zo 17. storočia, v roku 1752 prešiel prestavbou. Je postavený na vyvýšenine v doline Hrona, malebne zasadený do prekrásnej horskej krajiny. V zakladacej listine z roku 1358 je neskoršia osada Lopej uvedená pod menom Svätý Juraj. Pod týmto istým menom je Lopej s kostolom vyznačený aj na najstaršej, tzv. Lazarovej mape Uhorska z roku 1528. Vznik osady Lopej s kostolom v stredoslovenskej banskej oblasti, osídlenie tohto miesta osadníkmi - prisťahovalcami a zasvätenie kostola sv. Jurajovi - patrónovi rytierov sa viaže k obdobiu panovania Anjouovcov - Karola Roberta a jeho syna Ľudovíta Veľkého na uhorskom tróne v rokoch 1308 - 1382. Z kresťanských rytierskych ideálov 14. storočia vychádza i námet obrazu hlavného oltára kostola - „Svätý Juraj víťazí nad drakom“. Obraz v roku 1893 namaľoval známy slovenský technický bádateľ a vynálezca rádiotelegrafie Jozef Murgaš, rímsko-katolícky kňaz, ktorý bol tiež významným umelcom - maliarom. Rytiersku tradíciu lopejského kostola si obec Podbrezová každoročne pripomína 24. apríla - v poslednú aprílovú nedeľu - na Ľudovej „Jarnej slávnosti svätého Juraja“ s alegorickým rytierskym sprievodom, s bohatým kultúrnym programom a ľudovým jarmokom.

- **Rímsko - katolícky kostol sv. Štefana Uhorského** bol postavený v rokoch 1890 -1892 pri novej valcovni Hrončianskeho železiarskeho komplexu v osade Brezová, kde boli ubytovaní väčšinou vedúci zamestnanci železiarne. Vznikol ako reprezentačná stavba na podnet a pod patronátom vedenia podbrezovskej fabriky s vyše 2000 zamestnancami, ktorá patrila medzi najväčšie a najúspešnejšie železiarne Uhorska. Súčasne kostol reprezentoval aj prosperitu novodobého Uhorska - maďarskú štátnu ideu, čo stavitelia kostola vyjadrili obrazom na hlavnom oltári, ktorý zobrazuje svätca sv. Štefana Uhorského - šíriteľa kresťanstva, panovníka a zakladateľa uhorského štátu v 11. storočí. Jednoloďový kostol nesie znaky novogotickej architektúry, módnej v 19. storočí. V interiéri kostola je pozoruhodná novogotická rebrová klenba, oporné polopilieri s listovými hlavicami, nádherné novogotické pozdĺžne i kruhové okná s farebnými vitrážami, vyrobené v roku 1892 v umeleckej dielni Forgó a spol. v Budapešti. V novogotickom štýle umeleckou drevorezbou sú zhotovené kostolné lavice, dvere - hlavné, bočné i do sakristie, krstiteľnica, rámy obrazov krížovej cesty a bočné rohové oltáre. Železiarsku obec - Podbrezovú reprezentuje unikátne použitie kovu vo veľkom rozsahu vo vnútornom vybavení kostola. Z oceľového, ohýbaného nalakovaného a pozláteného plechu je zhotovený novogotický hlavný oltár, oplechované sú rebrá klenby, plechové pozlátené hviezdičky vyplňajú modrý strop svätyne. Z mosadzného plechu je vytvarovaný hlavný luster a postranné svietidlá. Železný plech je použitý ako krytina lode kostola, medeným plechom je pokrytá veža. Z liatiny je umelecky odliate chórové zábradlie, sväteničky, pokladničky a tri kostolné zvony. Hlavice polopilierov sú odliate zo zinku a pozlátené. Z liatej mosadze a kovaného železa je zhotovený kríž na veži, na spojoch pozlátený. Dômyselné železné konštrukčné prvky sú tiež použité vo vnútri múrov - v konštrukcii stavby. Architektúra spolu s vnútorným vybavením a výzdobou kostola v novogotickom štýle tvoria jednotný, dosiaľ ničím nenarušený celok. Stavba i dokonalé umelecko - remeselné výrobky vnútorného vybavenia a zariadenia kostola sú prevažne dielom a dôkazom profesionálnej zručnosti miestnych remeselníkov - zamestnancov železiarskych závodov v Hronci a v Podbrezovej, ich odborných dielní. Novogotický štýl vnútorného vybavenia kostola dopĺňajú vzácne maľby z roku 1932 vo svätyňi a na strope lode od slovenského maliara Jozefa Hanulu. Od svojho vzniku tieto maľby neboli narušené. Možno obdivovať ich secesný štýl - plynulé zvlnené línie rastlinných motívov a alegorických postáv anjelov, výraznú kresbu a bohatú farebnosť obrazov. Jeden architektonický celok s kostolom tvorí stupňovitý masívny kamenný oporný múr so schodišťami a balustrádami. Vzhľad kostolného areálu dopĺňajú staré lipy a príľahlý listnatý les. Tento kostol možno považovať za významnú reprezentačnú kultúrno - historickú pamiatku,

za múzeum dokumentujúce miestne železiarske tradície a kultúrnu úroveň obce i celého regiónu.

1.5 Významné osobnosti spojené s obcou

- **Ladislav Sára** (1913 – 1945), pedagóg, protifašistický bojovník, prvý hlásateľ Slobodného slovenského vysielateľa v Banskej Bystrici. Bol to jeho hlas, ktorý povzbudzujúcim Chalupkovým štvorverším z básne „Mor ho!“, ako prvý burcoval národ do boja. Skoncipoval aj prvé revolučné texty a mobilizačné výzvy, ktoré v prvých dňoch SNP aj sám čítal.
- **Jozef Murgaš** (1864 – 1929), rímskokatolícky kňaz, vynálezca svetového formátu, priekopník rádiotelegrafie, maliar, politik, organizátor a zberateľ. Počas pôsobenia v Lopeji v rokoch 1894 - 1896 namaľoval aj veľký sakrálny obraz sv. Juraja, ktorý je dodnes umiestnený v miestnom kostole na hlavnom oltári;
- **Ján Gál – Poddumbiersky** (1890 – 1964), úradník v štátnej správe, dopisovateľ slovenskej, katolícky sa orientovanej tlače doma i v krajanských novinách v Rakúsku a USA, spisovateľ;
- **Jozef Gregor – Tajovský** (1874 – 1940), učiteľ, spisovateľ, úradník v peňažných ústavoch, redaktor knižnej edície i časopisov;
- **František Švantner** (1912 – 1950), pedagóg, protifašistický bojovník, rozhlasový hlásateľ. Jeho život bol úzko spätý s Podbrezovou. V podbrezovskej železiarni pracoval jeho otec Leopold, takisto aj jeho dvaja starší bratia. Tiež dej jednej z jeho prvých poviedok „Výpoveď“, ktorú napísal v roku 1933 sa odohráva vo fabrike. Počas päťročného učiteľského podbrezovského pobytu napísal František Švantner takmer všetky novely zo zbierky „Málka“ a väčšiu časť románu „Nevesta hôľ“;
- **Klára Jarunková** (1922 – 2005), významná slovenská spisovateľka detských kníh, autorka známych kníh „Tulák“, „Jediná“, či „Hrdinský zápisník“. Jej knihy boli preložené do 39 jazykov sveta. V obci Podbrezová chodila do miestnej meštianskej školy.

PODBREZOVÁ	
Rozloha obce v ha	1 856
z toho:	
poľnohospodárska pôda v ha	452
nepoľnohospodárska pôda v ha	1 404
Hustota osídlenia obyvateľov na km ²	209
Veková štruktúra (k 31.12.2014):	
Predproduktívny vek	472
Produktívny vek	2 499
Poproduktívny vek	903
Priemerný vek	40,62
Zamestnanosť v obci:	

počet pracujúcich	2 199
počet nezamestnaných	300
Pohyb obyvateľstva (k 31.12.2014):	
Počet živonarodených	33
Počet zomretých	47
Prirodzený prírastok/- úbytok	-14
Počet prisťahovaných	112
Počet odťahovaných	99
Celkový prírastok/- úbytok	-13
Počet objektov v majetku obce	11
Počet domov	482
z toho:	
trvale obývané	
neobývané	
Počet priemyselných prevádzok	36
Počet prevádzok poskytujúcich služby	
Počet ubytovacích možností	3
Počet poľnohospodárskych a lesných prevádzok a SHR	
Počet/Druh zdravotníckych zariadení	4 ambulancie všeob. lekára, 1 pediater, 1 gynekológ, 1 špecialista
Počet/Druh zariadení sociálnych služieb	0
Počet/Druh kultúrnych zariadení	
Počet/Druh školských zariadení	3 MŠ, 1 ZŠ, 1 Gym., 1 SOŠ
Počet/Druh zariadení na športovú činnosť	1 fut. ihrisko, 1 kurt, 1 kúpalisko, 1 cyklotrasa, 1 dom športu – kolkáreň, 1 teloc. hala, 1 fitness, 2 multifunkčné ihriská
Občianska vybavenosť:	
Plynofikácia	áno
Kanalizácia v %	
Energia/Verejné osvetlenie	áno
Verejný vodovod	áno
Mobilné siete	áno
Káblková televízia	áno
Internet	áno
Pošta	áno (3x)
Banka/Bankomat	áno/áno

PREDAJNÁ

1.1 Obec v historickom vývoji

Už podľa pamiatok 7 rímskych mincí, popolnice, časti múra zo skál, ktoré sa našli v chotári obce svedčia o tom, že už bol obývaný v dobách predhistorických. Jaskyňa severne od obce na kopci Hrádok mala už prvých obyvateľov v praveku.

Prvá písomná zmienka o obci pochádza z listiny uhorského kráľa Ladislava IV. z roku 1284. Názov obce vznikol z latinského „praedium“ – osada, v prenájme. V priebehu nasledujúcich storočí sa názov menil. Napr. na darovacej listine/bulle od Bellu IV. pomenúva chotár obce menom Villa Predynich, v roku 1358 Trideyn, roku 1470 Predajvaynaa, roku 1786 už Predajná. V 14. storočí obec patrila k Ľupčianskemu hradnému panstvu, ktoré malo svoje centrum na hrade Zvolenská Ľupča, dnes Slovenská Ľupča.

Z roku 1505 je v Predajnej písomne doložený vznik mlynu, v polovici 16. storočia sa tu prestalo ryžovať zlato. V roku 1601 mala Predajná 34 usadlostí. O mimoriadne významnom postavení Predajnej medzi poddanskými obcami Ľupčianskeho panstva svedčí aj fakt, že v 16. storočí v obci postavili majer, a tak sa práve táto obec stala sídlom správcu tamajšieho zemepána. Na prelome 18. a 19. storočia viedla obcou jedna z 5 významných obchodných, poštových a vojenských ciest, ktoré križovali Zvolenskú stolicu. V roku 1800 bol v obci postavený pivovar, od roku 1850 v obci fungovali dva mlyny, ku ktorým v roku 1875 pribudol tretí, od roku 1860 mala obec dve pily. Podľa týchto údajov bola obec dôležitým hospodárskym centrom stolicy.

Obyvateľstvo ťažilo železnú rudu, neskôršie sa venovalo prácam v lese, chovu dobytka, oviec, čipkárstvu a podomovému predaju najmä čipiek. Po výstavbe priemyselných podnikov v okolí, pracovali ľudia práve v Petrocheme Dubová a v Železiarňach Podbrezová.

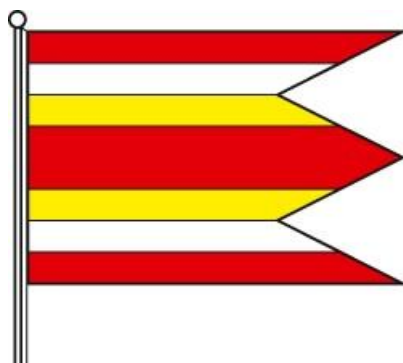
Erb obce – predstavuje zo spodného okraja červeného štítu vyrastajúcu zlatú trojružu s tromi rozvinutými kvetmi a dvomi pukmi na zlatej listnatej stonke. Trojruža v erbe je symbolom lásky, mladosti, vyjadruje kresťanskú symboliku – úplnosť rodiny.

Pečat' obce – je okrúhla, v strede pečate je zobrazený renesančný štít s motívom kvetu, vyrastajúceho zo spodného okraja štítu a kruhopisom s názvom obce.

Vlajka obce – pozostáva zo siedmych pozdĺžnych pruhov vo farbách erbu obce – červenej, bielej a žltej. Vlajka je ukončená tromi cípmi, t.j. dvomi zástrihmi, siahajúcimi do tretiny listu vlajky.

1.2 Základná charakteristika obce

Obec Predajná sa rozprestiera medzi mestami Brezno a Banská Bystrica. Obklopuje ju chotár s výmerou 2 329 ha. Južne od rieky Hron patrí obec do Horehronského rudohoria a na severe zase do Nízkych Tatier. Leží v Horehronskom podolí, v doline Jasenského potoka

a v Slovenskom rudohorí. Časť extravilánu obce na severe leží v ochrannom pásme Národného parku Nízke Tatry a v južnej časti leží zase v ochrannom pásme Chránenej krajinskej oblasti Poľana.

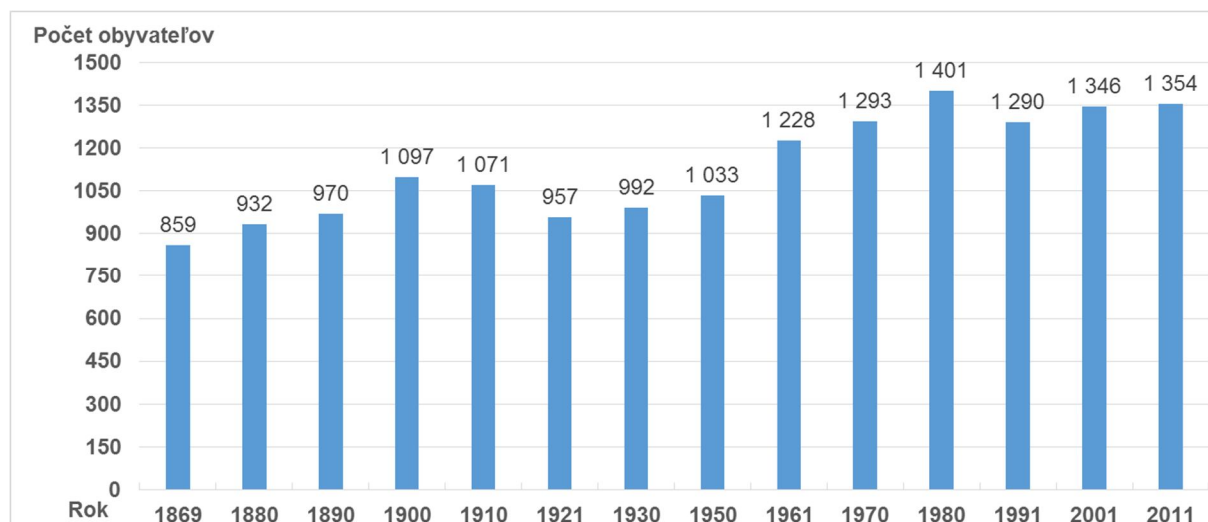
Z Predajnej vedie cesta do Jasenia a na Jasenské doliny a hole. V predajnianskom chotári sa nachádza prírodná rezervácia - Predajnianska slatina, kde sa vyskytujú cenné ohrozené a chránené druhy flóry a fauny. Na území obce je od roku 1991 aj prírodná pamiatka - Predajnianske vodopády. Súčasťou tejto prírodnej pamiatky je aj technická pamiatka Kelemenov tunel, jediný tunel v strednej Európe na lesnej ceste. Prírodné pamiatky, ako aj prírodná rezervácia patria do 5. stupňa ochrany.

Základné informácie o obci Predajná		
Sídlo obecného úradu	Obecný úrad Predajná nám. Juraja Pejku č. 67, 976 63 Predajná	
Kontakt	Tel.	048/619 21 19 048/619 23 45
	E-mail	obecpredajna@stonline.sk
	webová stránka	www.predajna.sk
Starostka obce	Ing. Tatiana Čontofalská	
Administratívne členenie	okres Brezno kraj Banskobystrický	
Prvá písomná zmienka		1284
Nadmorská výška stredu obce v metroch		461
Počet obyvateľov k 31.12.2014		1 346
Extravilán v km ²		23,2
Intravilán v km ²		0,81
IČO:		00313751
Kód obce:		508 934

1.3 Vývoj počtu obyvateľov obce podľa sčítania obyvateľov

Historický vývoj počtu obyvateľov:			
Rok	Počet obyvateľov	Rok	Počet obyvateľov
1869	859	1950	1 033
1880	932	1961	1 228
1890	970	1970	1 293
1900	1 097	1980	1 401
1910	1 071	1991	1 290
1921	957	2001	1 346
1930	992	2011	1 354

Zdroj: Štatistický úrad SR

1.4 Zaujímavosti obce

- Rímsko-katolícky neskorogotický kostol Zjavenia Pána z 15. storočia, s kamennou renesančnou krstiteľnicou zo 16. storočia a s klenbou z polovice 17. storočia;
- kultúrna pamiatka - neskorobaroková budova katolíckej fary z roku 1777;
- klasicistická kúria postavenú v 1. polovici 19. storočia;
- Kalvária so 14 zastaveniami krížovej cesty;
- Kaplnka Sedembolestnej Panny Márie, ktorej výstavba začala v 60-tych rokoch 19. storočia,
- národná kultúrna pamiatka - Vodný mlyn z roku 1505;
- prírodná pamiatka Predajnianske vodopády;
- technická pamiatka Kelemenov tunel;
- Pomník obetiam 1. svetovej vojny.

1.5 Významné osobnosti spojené s obcou

• **Juraj Pejko** (1816 - 1893), významný národný dejateľ, folklorista, právnik a básnik. Je autorom ľubostných básní, prírodnej lyriky a žartovných popevkov na ľudovú nôtu. Zložil mnoho piesní, ktoré po čase znárodneli. Medzi najznámejšie patria „Predanské hodiny“ (známe ako Trenčianske hodiny). V Badíne v roku 1846 vydal zbierku básní v štúrovskej slovenčine „Sklad rozličných spevu“. Pochovaný je na miestnom cintoríne;

• **Beta Poničanová** (1908 – 1987), známa slovenská herečka členka činohry SND v Bratislave. Na doskách SND stvárnila nejednu charakterovú postavu ženy. Do divadelnej javiskovej reči vniesla mätko znejúcu ľubozvučnosť spisovnej výslovnosti slovenského jazyka. Zostala v pamäti z filmového plátna, či televíznej obrazovky, kde sme ju mohli vidieť napr. vo filme „Vlčie diery“, „Ženský zákon“, „Statky zmätky“ a mnoho ďalších. Za jej vynikajúcu hereckú prácu dostala štátne vyznamenanie „Zaslúžilá umelkyňa“.

• **František Placid Siman** (1904 – 1961), cirkevný misionár, člen rádu u františkánov v provincii Najsvätejšieho spasiteľa. Pracoval na Medzinárodnom Serafinskom kolégiu Svätej Zeme, kde svoje bohaté skúsenosti ako vychovávateľ odovzdával budúcim misionárom. Stal sa

žiarivým príkladom pre budúcich misionárov svojou pracovitosťou, chuťou vzdelávať sa a svojim obetavým a asketickým životom naplneným službou blížnym.

P R E D A J N Á	
Rozloha obce v ha	2 320
z toho:	
poľnohospodárska pôda v ha	
nepoľnohospodárska pôda v ha	
Hustota osídlenia obyvateľov na km ²	57,67
Veková štruktúra (k 31.12.2014):	
Predproduktívny vek	176
Produktívny vek	868
Poproduktívny vek	271
Priemerný vek	37,7
Zamestnanosť v obci:	
počet pracujúcich	
počet nezamestnaných	106
Pohyb obyvateľstva (k 31.12.2014):	
Počet živonarodených	5
Počet zomretých	15
Prirodzený prírastok/- úbytok	-10
Počet prisťahovaných	23
Počet odsťahovaných	
Celkový prírastok/- úbytok	
Počet objektov v majetku obce	5
Počet domov	364
z toho:	
trvale obývané	524
neobývané	12
Počet priemyselných prevádzok	3
Počet prevádzok poskytujúcich služby	11
Počet ubytovacích možností	0
Počet poľnohospodárskych a lesných prevádzok a SHR	6
Počet/Druh zdravotníckych zariadení	1 ambulancia všeobecného lekára
Počet/Druh zariadení sociálnych služieb	0

Počet/Druh kultúrnych zariadení	1 KD, 1 knižnica
Počet/Druh školských zariadení	1 MŠ, 1 ZŠ
Počet/Druh zariadení na športovú činnosť	1 fut. ihrisko, 1 tenisový kurt, 1 bežecká trať, 1 turistický chodník
Občianska vybavenosť:	
Plynofikácia	áno
Kanalizácia v %	
Energia/Verejné osvetlenie	áno
Verejný vodovod	áno
Mobilné siete	áno
Káblková televízia	áno
Internet	áno
Pošta	áno
Banka/Bankomat	nie

RÁZTOKA

1.1 Obec v historickom vývoji

Podľa historických prameňov sa prvá písomná zmienka o obci datuje z roku 1424, kedy Ráztoka ako ďalšia obec bola darovaná Lupčianskemu hradnému panstvu ako poddanská osada. Ráztoka sa dostala do súpisu majetku kráľovnej Barbory, manželky kráľa Žigmunda Luxemburského. V roku 1554 bolo v urbárskom súpise 6 poddanských usadlostí.

V prvej polovici 16. storočia obec osídlili valasi rusínskeho pôvodu. Obyvateľstvo sa v minulosti venovalo chovu oviec, dobytku, prácam v lesoch, pálení dreva. Od 18. storočia sa obyvatelia obce venovali aj podomovému obchodu s čípkami. Súčasný obyvateľstvo obce pracuje najmä Železiarňach Podbrezová, a.s., vo verejnom sektore, poľnohospodárstve, ale aj v štátnej správe. V súčasnosti žije v obci okrem trvalého obyvateľstva, ale aj časť chalupárov z blízkeho i vzdialenejšieho okolia. Okolité pohoria sú vápencové. V okolí obce sa ťaží makadan a štrko – piesky.

Ráztoka patrí medzi najmenšie obce mikroregiónu Chopok juh.

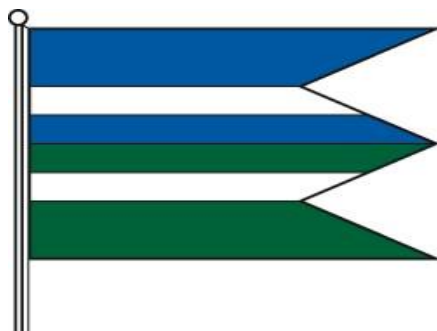
Erb obce – predstavuje strom - divo rastúcu čerešňu, na šrafovej pažiti, ktorá sa kedysi hojne vyskytovala v okolí obce. Erb pochádza z pečate obce zo začiatku 17. storočia.

Pečať obce –

Chýba pečať Ráztoky .....

Vlajka obce - pozostáva zo šiestich pozdĺžnych pruhov vo farbách erbu obce – modrej, bielej a zelenej. Vlajka je ukončená tromi cípmi, t.j. dvomi zástrihmi, siahajúcimi do tretiny listu vlajky.

1.2 Základná charakteristika obce

Obec sa nachádza v Horehronskom podolí v doline potoka Ráztoka v predhorí Nízkych Tatier. Leží na hranici okresov Brezno a Banská Bystrica. Obec sa rozprestiera na južnom úpätí Nízkych Tatier v nadmorskej výške 480 m.n.m. Obklopujú ju vrchy Farkašovo, Hradisko, Čierny diel, Hrabníky, Skalka, Podšípom a Príslop. Severné dve tretiny územia obce sú súčasťou územia európskeho významu Ďumbierske Nízke Tatry.

Celé katastrálne územie obce Ráztoka leží v ochrannom pásme NAPANT-u (2. ochranné pásmo), ale do vlastného územia NAPANT-u katastrálne územie Ráztoky nezasahuje.

Okolité pohoria sú vápencové. Množstvo lesných plodov; malín, čučoriedok, černíc, brusníc a lesných jahôd, láka zberačov plodov i turistov.

Do obce sa dá dostať z cesty č. 66 vedúcej z Brezna do Banskej Bystrice, kde je treba odbočiť popri Pamätníku v Nemeckej doprava, a kde pod Hradiskom 789 m.n.m. sa nachádza obec Ráztoka.

Obec je významnou križovatkou do okolia Nízkych Tatier. Z turistických trás sú známe najmä Predné a Zadné lazy, Panské sedlo, Ráztocká hoľa, ktorá leží vo výške 1563 m.n.m.

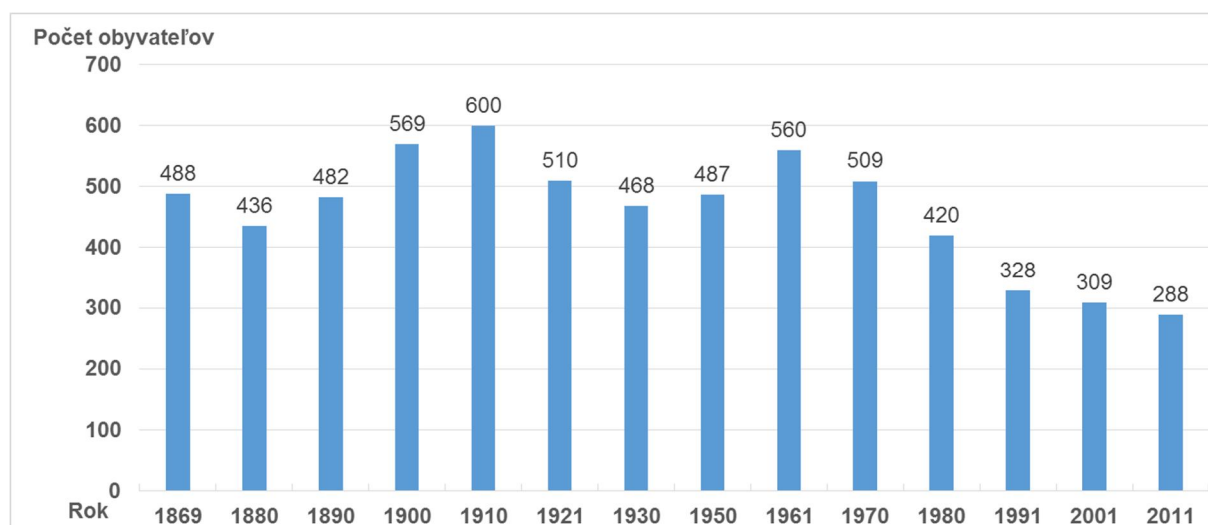
Základné informácie o obci Ráztoka

Sídlo obecného úradu	Obecný úrad Ráztoka č. 124 976 97 Nemecká	
Kontakt	Tel.	048/618 22 84
	E-mail	raztoka@slovanet.sk
	webová stránka	www.raztoka.sk
Starostka obce	Zuzana Vaníková	
Administratívne členenie	okres Brezno kraj Banskobystrický	
Prvá písomná zmienka		1424
Nadmorská výška stredu obce v metroch		479
Počet obyvateľov k 31.12.2014		288
Extravilán v km ²		7,86
Intravilán v km ²		0,21
IČO:		00313777
Kód obce:		508951

1.3 Vývoj počtu obyvateľov obce podľa sčítania obyvateľov

Historický vývoj počtu obyvateľov			
Rok	Počet obyvateľov	Rok	Počet obyvateľov
1869	488	1950	487
1880	436	1961	560
1890	482	1970	509
1900	569	1980	420
1910	600	1991	328
1921	510	2001	309
1930	468	2011	288

Zdroj: Štatistický úrad SR

1.4 Zaujímavosti obce

- Kostol zasvätený sviatku navštívenia Panny Márie z roku 1840;
- Kaplnka Sedembolestnej Panny Márie postavená v roku 1942 na mieste bývalej kaplnky pochádzajúcej zo 14. storočia;
- Kríž s ukrižovaným Ježišom Kristom;
- Národná kultúrna pamiatka „Hradisko“ - lokalita výšinného hradiska s osídlením z doby bronzovej, mladšej doby železnej a zo stredoveku.

R Á Z T O K A	
Rozloha obce v ha	808
z toho:	
poľnohospodárska pôda v ha	391
nepoľnohospodárska pôda v ha	417
Hustota osídlenia obyvateľov na km ²	34,82
Veková štruktúra (k 31.12.2014):	
Predproduktívny vek	42
Produktívny vek	177
Poproduktívny vek	62
Priemerný vek	41,7
Zamestnanosť v obci:	
počet pracujúcich	120
počet nezamestnaných	16
Pohyb obyvateľstva (k 31.12.2014):	
Počet živonarodených	5
Počet zomretých	3
Prirodzený prírastok/- úbytok	2
Počet prisťahovaných	3
Počet odsťahovaných	4
Celkový prírastok/- úbytok	-1
Počet objektov v majetku obce	4
Počet domov	115
z toho:	
trvale obývané	99
neobývané	1
Počet priemyselných prevádzok	4
Počet prevádzok poskytujúcich služby	2
Počet ubytovacích možností	0
Počet poľnohospodárskych a lesných prevádzok a SHR	2
Počet/Druh zdravotníckych zariadení	1x týždenne všeobecný lekár

Počet/Druh zariadení sociálnych služieb	0
Počet/Druh kultúrnych zariadení	1 KD, 1 obecná knižnica
Počet/Druh školských zariadení	0
Počet/Druh zariadení na športovú činnosť	1 náučný chodník, 2 značené turistické chodníky
Občianska vybavenosť:	
Plynofikácia	nie
Kanalizácia v %	33,3
Energia/Verejné osvetlenie	áno
Verejný vodovod	áno
Mobilné siete	áno
Káblova televízia	áno
Internet	áno
Pošta	nie
Banka/Bankomat	nie

STRATEGICKÁ ČASŤ

4. Rozvojová stratégia

Stratégia rozvoja obcí mikroregiónu Chopok juh nadväzuje na výsledky komplexnej SWOT analýzy celého mikroregiónu, ako aj na SWOT analýz spracovaných pre jednotlivé oblasti, pričom sa snaží odstrániť alebo zmierniť identifikované disparity pomocou určených faktorov rozvoja.

Stratégia bola vytvorená v súlade s národnými a regionálnymi programami, pričom vychádza zo strategických prístupov vedenia jednotlivých obcí a akceptovania názorov obyvateľov na ďalší rozvoj celého mikroregiónu.

Realizáciou stratégie rozvoja obcí mikroregiónu Chopok juh dôjde k naplneniu definovaných - globálneho cieľa, špecifických cieľov a priorít, predovšetkým dosiahnutím všestranného rozvoja celého mikroregiónu.

Hlavným cieľom definovania rozvojovej stratégie je určenie programovej štruktúry.

4.1 Ciele a priority

Ciele a priority rozvoja obcí mikroregiónu Chopok juh tvoria hierarchicky usporiadanú štruktúru, na ktorej vrchole sa nachádza globálny cieľ (strategický cieľ mikroregiónu).

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mikroregiónu Chopok juh je jedným z dokumentov strategického plánovania a riadenia regionálneho rozvoja. Jeho obsahom je systém navzájom nadväzujúcich opatrení a činností, zameraných na naplnenie hierarchicky usporiadaných cieľov. Uvedený program vychádza z analýzy rozhodujúcich skutočností ovplyvňujúcich život jednotlivých obcí mikroregiónu a odzrkadľuje potreby týchto obcí v súčinnosti s podporovanými opatreniami vyšších stupňov riadenia miestnej samosprávy (Banskobystrický samosprávny kraj).

Aktualizované znenie PHSR mikroregiónu Chopok juh na roky 2015 – 2020, s výhľadom do roku 2025 zohľadňuje členenie jednotlivých priorít a opatrení podľa výsledkov SWOT analýz s dôrazom na využitie najdôležitejších faktorov rozvoja a elimináciu disparít rozvoja obcí. Program možno členiť podľa odvetví (demografia – sídelná štruktúra, ekonomika, životné

prostredie, základná infraštruktúra, sociálna oblasť), ako i podľa časových horizontov ich plánovaného uskutočňovania. Poradie jednotlivých priorít pritom nie je poradím ich dôležitosti, ale vyjadrením ucelenosti súboru zámerov a potrebných opatrení z hľadiska vytvárania kohéznych a konzistentných celkov pre napĺňanie jednotlivých zámerov. Každá priorita je saturovaná sériou konkrétnych opatrení, ktoré predpokladajú realizáciu súboru jednotlivých aktivít potrebných na ich realizáciu. Súčasťou predkladaného programu je i časová harmonizácia jednotlivých opatrení a finančný plán a štruktúra riadiacich a kontrolných procesov.

Obsahové hľadisko programu zahŕňa základné priority a predpokladá ich dopĺňanie ďalšími oblasťami a opatreniami. Priority programu tvoria kosť plánovaného rozvoja mikroregiónu a ich realizáciou by mali byť vytvárané vhodné podmienky pre komplexný rozvoj mikroregiónu, v kontexte rozvoja jednotlivých obcí združených v mikroregióne.

Globálnym cieľom PHSR je vytvorenie stabilného, hospodársky, sociálne a environmentálne prítťažlivého sídelného a územného prvku s tendenciami trvalo udržateľného rozvoja.

Špecifické ciele programu vyjadrujú charakteristiku cieľového stavu, ktorý možno dosiahnuť v jednotlivých oblastiach rozvoja mikroregiónu realizovaním priorít a opatrení k jednotlivým prioritám programu.

Špecifickými cieľmi programu sú:

1. vytvorenie stabilnej sídelnej štruktúry,
2. podpora hospodárstva, osobitne malého a stredného podnikania s dôrazom na cestovný ruch a rekreáciu
3. budovanie a rozvoj lokálnej infraštruktúry,
4. zlepšenie stavu environmentálnej infraštruktúry,
5. budovanie sociálnej infraštruktúry.

Globálny cieľ, špecifické ciele, priority, hlavné oblasti smerovania podpory

Globálny cieľ:

Regionálny rozvoj

Rozvoj mikroregiónu a zvyšovanie kvality života jeho obyvateľov

Globálna stratégia mikroregiónu vychádza z analýzy jednotlivých obcí a celého mikroregiónu, SWOT analýz, dosiahnutých výsledkov a predpokladaných trendov rozvoja. Na základe toho možno podrobnejšie **globálny** strategický **cieľ** mikroregiónu definovať ako:

„Všestranný rozvoj mikroregiónu Chopok juh a jeho územia v záujme zvýšenia kvality života jeho obyvateľov pri zvyšovaní konkurencieschopnosti jednotlivých obcí v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja“.

Špecifický cieľ č. 1

Rozvoj služieb

Podpora aktivít na zvýšenie atraktívnosti územia, zvyšovanie kvality poskytovaných služieb pre obyvateľstvo mikroregiónu

Priorita 1

Rozvoj konkurencieschopnosti služieb

Zvýšenie atraktívnosti obcí a zvýšenie konkurencieschopnosti služieb pre obyvateľov obcí mikroregiónu

Odôvodnenie: Zvýšenie atraktívnosti územia a jeho harmonizácia je nevyhnutnosťou z hľadiska rozvoja mikroregiónu Chopok juh a jeho spádového územia. Ako hlavnú formu spolupráce je potrebné rozvíjať partnerstvo všetkých zainteresovaných strán na rozšírenie atraktívnosti územia a rozširovanie škály služieb.

Vplyv na disparity:

- Modernizácia a skvalitnenie turistických centier s nadregionálnou sférou vplyvu;
- Posilnenie kultúrnej, historickej i prírodnej jedinečnosti a atraktivity jednotlivých obcí;
- Vypracovanie akčného plánu rozvoja cestovného ruchu v mikroregióne;
- Ďalšie rozšírenie možností zamestnania v obciach mikroregiónu a jeho okolí;
- Ochrana životného prostredia.

Špecifický cieľ č. 2

Regionálna infraštruktúra

Skvalitnenie vybavenia obcí mikroregiónu komunálnou, sociálnou a technickou infraštruktúrou, zvýšenie úrovne občianskej a technickej vybavenosti

Priorita 2

Zvýšenie dostupnosti infraštruktúry

Zvýšenie dostupnosti a kvality občianskej infraštruktúry a vybavenosti

Odôvodnenie: Súčasná technická vybavenosť v obciach mikroregiónu predovšetkým v oblasti vybudovania, resp. dobudovania kanalizačných sietí a ČOV postupne zastaráva. Vzhľadom na plánovaný rozvoj mikroregiónu, v záujme ochrany zdravia občanov a životného prostredia, najmä NAPANT-u, chránených krajinných oblastí a vodných tokov je nutné pokračovať v skvalitňovaní technickej infraštruktúry v obciach mikroregiónu a v ich spádovom území.

Vplyv na disparity:

- Skvalitnenie infraštruktúry;
- Rozvoj cestovného ruchu;
- Skvalitnenie úrovne bývania;
- Rozšírenie pracovných príležitostí;
- Zlepšenie životného prostredia.

Špecifický cieľ č. 3

Stavebníctvo, rozvoj výstavby

Podpora výstavby, rekonštrukcií a obnov budov a lokalít využívaných školskými, kultúrnymi a športovými centrami

Priorita 3

Modernizácia a výstavba domov/bytov

Výstavba domov/bytov, rekonštrukcie a modernizácie budov, školských, kultúrnych a športových centier

Odôvodnenie: Z dôvodu postupného zvyšovania kvality života obyvateľov je nutné systematicky udržiavať a zveľaďovať obce a významné lokality v ich okolí, systematicky sa snažiť rozvíjať domovú/bytovú výstavbu. Na zlepšenie využitia voľného času obyvateľov so zreteľom na výchovu detí a mládeže je potrebné vytvoriť a obnoviť školské a kultúrne centrá, najmä budovy a priestory využívané na školské, mimoškolské, kultúrne a športové účely.

Vplyv na disparity:

- Zabezpečenie domovej/bytovej výstavby;
- Zlepšenie využitia voľného času;
- Rozvoj centier školstva, kultúry a športu;
- Zvýšenie kvality života občanov;
- Podpora cestovného ruchu;
- Skvalitnenie a ochrana životného prostredia.

Špecifický cieľ č. 4

Kultúra a šport

Rozvoj kultúry, kultúrnych aktivít a služieb, umeleckých aktivít, obnova a revitalizácia pamiatkového fondu, rozvoj športu a športových aktivít

Priorita 4

Podpora kultúrnych a športových aktivít

Rozvoj kultúry, kultúrnych aktivít a športu, obnova a revitalizácia pamiatkového fondu, podpora športu a športových aktivít v obciach mikroregiónu

Odôvodnenie: Na ďalší rozvoj mikroregiónu a oživenie turistického ruchu je nevyhnutné zvýšiť starostlivosť o kultúrne a historické dedičstvo a využiť tak históriu obcí mikroregiónu v nadväznosti na systematické skvalitňovanie propagácie a rozširovanie ponuky služieb na ich ďalší rozvoj.

Vplyv na disparity

- Podpora podnikania prostredníctvom obnovy pamiatkového fondu;
- Zlepšenie podmienok zamestnanosti;
- Propagácia tradícií obcí na rozvoj kultúry a športu.

Špecifický cieľ č. 5

Školstvo a vzdelávanie

Zvyšovanie kvalifikácie občanov pre potreby trhu práce, rozvoj školských a mimoškolských aktivít mládeže v obci, podpora informatizácie domácností

Priorita 5

Vzdelávanie, ktoré je prepojené s aktuálnymi požiadavkami trhu práce

Podpora informatizácie a zvyšovanie kvalifikácie obyvateľstva, rozvoj aktivít mládeže

Odôvodnenie: Na skvalitnenie života občanov obcí mikroregiónu je potrebné zabezpečiť ďalší rozvoj školských a mimoškolských aktivít, a to predovšetkým formou celoživotného vzdelávania a efektívneho využívania voľného času. Naďalej je potrebné rozširovať internetovú sieť s cieľom nepretržitého skvalitňovania výmeny informácií a uľahčenie komunikácie občanov s úradmi a inštitúciami.

Vplyv na disparity:

- Podpora podnikania prostredníctvom celoživotného vzdelávania občanov;
- Zníženie nezamestnanosti;
- Zlepšenie prístupu k informáciám a skvalitnenie komunikácie;
- Efektívnejšie využívanie voľného času kultúrnymi a športovými aktivitami.

Špecifický cieľ č.6

Rozvoj podnikania

Zabezpečiť postupný rast ekonomického potenciálu mikroregiónu a jeho hospodársky rozvoj prostredníctvom zvyšovania konkurencieschopnosti poľnohospodárstva, priemyslu a vybraných služieb s využitím domáceho rastového potenciálu a podporou malých a stredných podnikateľských subjektov

Priorita 6

Podpora malých a stredných podnikov

Rozvoj hospodárstva a podpora podnikateľského prostredia, zvýšenie konkurencieschopnosti, produktivity a skvalitnenie štruktúry hospodárstva

Odôvodnenie: Dôležitým predpokladom ďalšieho rozvoja mikroregiónu je podpora aktivít a činností zameraných na zvýšenie produkcie a zamestnanosti v obciach mikroregiónu a v ich spádovom území, skvalitnenie občianskej vybavenosti domácností, zvýšenie produkcie poľnohospodárskych a priemyselných podnikov. Zastarávanie základnej infraštruktúry a nízka životná úroveň časti obyvateľstva môže mať vplyv na pomalší rozvoj obcí v porovnaní s inými oblasťami. Z uvedených dôvodov je potrebné zamerať sa na podporu rozvoja jednotlivých obcí mikroregiónu v rámci určených priorít vedúcich k stabilizácii pracovných síl a živnostníkov v produktívnom veku.

Vplyv na disparity:

- Zvýšenie zamestnanosti v obciach mikroregiónu a v ich blízkom okolí;
- Zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja obcí;
- Rozvoj podnikania, služieb a cestovného ruchu;
- Skvalitnenie životného prostredia;
- Zvýšenie dostupnosti vlastnej produkcie;
- Zvýšenie kúpyschopnosti obyvateľstva obcí a mikroregiónu.

Špecifický cieľ č. 7

Poľnohospodárstvo a lesníctvo

Podpora revitalizácie poľnohospodárstva a ekologizácie výroby, oživenie remeselnej výroby a aktivít podporujúcich poľnohospodárstvo, podpora efektívneho využívania prírodných zdrojov v jednotlivých obciach a mikroregiónne ako celku

Priorita 7

Diverzifikácia pôdohospodárskych činností

Podpora revitalizácie poľnohospodárstva a ekologizácie výroby, zvyšovanie zamestnanosti a kvalifikácie pracovnej sily, podpora efektívneho využívania prírodných zdrojov obcí a mikroregiónu

Odôvodnenie: Súčasná konkurencieschopnosť poľnohospodárskych subjektov je na slabšej úrovni a v spádovom území mikroregiónu Chopok juh pôsobí nemalé množstvo podnikateľských subjektov v oblasti poľnohospodárstva. Obhospodarovanie pôdy zabezpečujú spolu s poľnohospodárskymi družstvami aj samostatne hospodáriaci roľníci. Poľnohospodárstvo pred transformáciou ekonomiky patrilo medzi nosné odvetvia v obciach mikroregiónu, ako aj v okolitých obciach, preto i v súčasnosti môže byť využité pri revitalizácii a rozvoji vidieka. Potrebné je podporovať diverzifikáciu poľnohospodárstva, rozšíriť poznávací turizmus a agroturistiku v tejto oblasti, kde sú na ich rozvoj predpoklady. V nadväznosti na ochranu životného prostredia je nevyhnutné podporovať a rozvíjať ekologizáciu produkcie a zavádzanie moderných technológií.

Vplyv na disparity:

- Zlepšenie štruktúry zamestnanosti v obciach mikroregiónu;
- Diverzifikácia poľnohospodárskej výroby a podpora nepoľnohospodárskych činností;
- Využitie vysokého podielu kvalifikovaných pracovných síl;
- Rozvoj ekologického poľnohospodárstva a ochrana životného prostredia;
- Zníženie negatívnych ekologických dopadov poľnohospodárskej výroby.

Špecifický cieľ č. 8

Priemysel

Zavádzanie nových technológií a inovácií vo výrobe a podpora využívania obnoviteľných zdrojov

Priorita 8

Rozvoj priemyslu a inovácií

Podpora zavádzania nových technológií a inovácií vo výrobe a službách prispievajúcich k celkovému rozvoju obcí mikroregiónu a využívanie obnoviteľných zdrojov energie

Odôvodnenie: Súčasná situácia predovšetkým v hospodárskej a sociálnej oblasti si vyžaduje efektívnejšie využívať ľudské, materiálne a technické zdroje na zlepšenie podmienok v oblasti služieb s priamym dopadom na zvyšovanie zamestnanosti. Zároveň je potrebné zlepšiť postupy pri zavádzaní nových technológií a inovácií do výroby, najmä využitie alternatívnych energií.

Z dlhodobého hľadiska sú inovácie v akejkolvek forme jediný nástroj, ako zabezpečiť dlhodobú konkurencieschopnosť a vysoký rast produktivity v hospodárstve. Z rôznych dôvodov, vrátane nedostatku investičného kapitálu, je však tvorba a zavádzanie inovácií v slovenských podnikateľských subjektoch v súčasnosti relatívne nízka.

Hlavným cieľom tohto opatrenia je preto výrazne zvýšiť všetky typy inovácií v podnikateľskej sfére.

Štátna pomoc bude poskytovaná formou nepriamych finančných nástrojov na podporu začínajúcich a expandujúcich inovatívnych firiem.

Vplyv na disparity:

- Rozvoj priemyslu;
- Rozvoj cestovného ruchu;
- Zlepšenie kvality životného prostredia;
- Zachovanie remeselných tradícií.

Špecifický cieľ č. 9

Cestovný ruch

Podpora harmonizácie ochrany pamiatok a prírodných hodnôt v nadväznosti na rozvoj turistických služieb, skvalitnenie komplexných marketingových aktivít na rozvoj ekoturizmu a cestovného ruchu

Priorita 9

Budovanie infraštruktúry cestovného ruchu

Ochrana historických a prírodných hodnôt, aktivizácia potenciálu cestovného ruchu

Odôvodnenie: V záujme skvalitnenia cestovného ruchu a ekoturizmu v obciach mikroregiónu a v ich okolí je potrebné pravidelne udržiavať lokality s prírodnými zaujímavosťami, historické objekty a ubytovacie zariadenia. Zároveň je potrebné zabezpečiť prístupnosť kultúrno - historického bohatstva a prírodných hodnôt územia.

Vplyv na disparity:

- Rozvoj ekoturizmu;
- Skvalitnenie ochrany životného prostredia;
- Zlepšenie stavu historických hodnôt a obnova historických tradícií;
- Zvýšenie dostupnosti a kvality zariadení pre cestovný ruch;
- Budovanie infraštruktúry pre rozvoj cestovného ruchu.

Špecifický cieľ č. 10

Životné prostredie

Zlepšiť ochranu a tvorbu životného prostredia a obmedzovanie vplyvov poškodzujúcich životné prostredie, zintenzívnenie medzištátnej, cezhraničnej, medziregionálnej spolupráce v oblasti regionálneho rozvoja obcí mikroregiónu, príp. jeho spádového územia

Priorita 10

Riešenie ekologických problémov

Zlepšenie ochrany a tvorby životného prostredia a obmedzenie vplyvov, ktoré ho poškodzujú, riešenie ekologických problémov

Odôvodnenie: V obciach mikroregiónu a v ich okolí sa nachádza viacero prírodných lokalít a pamätihodností, ktoré sú kultúrno - historickým bohatstvom. Zlepšenie ochrany životného

prostredia sa dá dosiahnuť hlavne komplexným rozvojom služieb s prihliadnutím na danosti obcí a okolitého územia.

Vplyv na disparity:

- Rozvoj kultúrneho cestovného ruchu;
- Zlepšenie prezentácie a propagácie ponúkaných služieb v celom mikroregióne;
- Zvýšenie kvality a rozširovanie poskytovaných služieb s dôrazom na ubytovacie a stravovacie zariadenia;
- Zníženie nezamestnanosti;
- Skvalitnenie životného prostredia.

Špecifický cieľ č. 11

Zvyšovanie medzinárodného obchodu a spolupráce

Podpora rozširovania miestnych komunikačných sietí s možnosťou napojenia na nadregionálne siete

Priorita 11

Rozvoj medzinárodnej a cezhraničnej spolupráce

Zvyšovanie podielu obcí mikroregiónu na medzinárodnom obchode a cezhraničnej spolupráci

Odôvodnenie: Komunikačné väzby vytvárajú v súčasnosti jeden z hlavných predpokladov rozvoja. Komunikačná dostupnosť obcí mikroregiónu zlepšuje podmienky na vytváranie nových pracovných príležitostí. V najväčšej miere v súčasnosti si z pohľadu obyvateľov obcí vyžadujú obnovu miestnych komunikácií a zlepšenia dopravnej dostupnosti do obcí.

Vplyv na disparity:

- Zníženie nezamestnanosti;
- Skvalitnenie života obyvateľov;
- Skvalitnenie životného prostredia;
- Zvýšenie bezpečnosti na komunikáciách;
- Skvalitnenie výmeny tovarov a služieb.

Špecifický cieľ č. 12

Znalostná ekonomika a sociálna inklúzia

Rozvoj ľudských zdrojov zvyšovaním vzdelanosti, vedomostí a zručností pre rozvoj miestnej výroby a služieb prostredníctvom celoživotného vzdelávania, s cieľom dosiahnuť rovnovážny stav dopytu a ponuky na trhu práce v obciach a mikroregióne

Priorita 12

Podpora vzdelávania a budovania sietí v oblasti znalostnej ekonomiky

Zvýšenie vzdelanostnej úrovne obyvateľov zameranej na dosiahnutie konkurencieschopnosti a flexibility na trhu práce

Odôvodnenie: Nedostatočná flexibilita pracovnej sily na trhu práce a potreba požadovanej vzdelanostnej úrovne obyvateľov na rozvoj podnikania vytvára tlak predovšetkým na zavádzanie nových odvetví výroby, aplikáciu nových technológií a inovácií.

Vplyv na disparity:

- Rozvoj podnikania a konkurencieschopnosti na trhu práce;
- Skvalitnenie zamestnanosti;
- Zvýšenie životnej úrovne;
- Skvalitnenie života občanov.

Predpokladané kvantifikovateľné dopady po realizácii špecifických cieľov:

- Zlepšia sa podmienky pre zamestnanosť a samozamestnanie;
- Zväčší sa kúpna sila obyvateľov obcí mikroregiónu a jeho spádových oblastí;
- Rozšíri sa počet podnikateľských subjektov na danom území;
- Zvýšia sa investície do nových technológií a inovácií;
- Rozšíria sa výrobné kapacity, sortiment výroby a služieb;
- Dôjde k celkovému skvalitneniu života a bývania občanov;
- Skvalitní sa občianska a technická vybavenosť;
- Bude kvalitnejšie zabezpečená ochrana životného prostredia;
- Dôjde k nárastu konkurencieschopnosti domácich podnikateľských subjektov;
- Zvýši sa príťažlivosť obcí mikroregiónu a jeho spádového územia pre rozvoj cestovného ruchu;
- Skvalitní sa základná technická infraštruktúra v obciach mikroregiónu;
- Dôjde k ďalšiemu rozšíreniu napojenia občanov na vodovodné a kanalizačné siete;
- Zvýši sa vzdelanostná úroveň obyvateľov;
- Zlepší sa uplatnenie sa občanov na trhu práce;
- Rozšíri sa a skvalitní sa informovanosť občanov;
- Zjednoduší sa komunikácia občanov, podnikateľov a úradov.

Realizáciou uvedených špecifických cieľov a priorít dôjde k zlepšeniu podmienok života obyvateľov mikroregiónu Chopok juh. Zlepší sa sociálna situácia mladých rodín a problémových skupín obyvateľstva. Dôjde k zvýšeniu životnej úrovne u väčšej časti obyvateľstva obcí. Zvýši sa príťažlivosť jednotlivých obcí mikroregiónu pre rozvoj cestovného ruchu.

4.2 Opatrenia a aktivity

Jednotlivé špecifické ciele boli ďalej konkretizované prostredníctvom identifikovaných opatrení a aktivít. Z dôvodu zachovania prehľadu o celkovom potenciáli mikroregiónu prijímať výzvy a príležitosti k jeho ďalšiemu rozvoju, stanovené **opatrenia a aktivity** zahŕňajú všetky činnosti, ktoré môžu napomôcť k rozšíreniu spolupráce s partnermi v obciach a mikroregióne v danom programovacom období. Môžu byť realizované ihneď prostredníctvom spracovaného akčného plánu na vybrané projekty alebo postupne v závislosti od meniacej sa situácie a možností jednotlivých subjektov uchádzať sa o finančné prostriedky na realizáciu jednotlivých projektov. V prípade obmedzeného množstva vlastných finančných prostriedkov sa obce môžu podieľať na realizácii projektov nepriamo aj tým, že ich budú podporovať v rámci projektov Banskobystrického samosprávneho kraja, prípadne ďalších subjektov.

Opatrenia a aktivity rozpracované pre mikroregión Chopok juh:

Táto časť PHSR vychádza z komplexnej analýzy mikroregiónu Chopok juh a pozostáva z návrhu strategických cieľov, realizáciou ktorých sa zabezpečí napĺňanie základnej rozvojovej vízie mikroregiónu. Formulácia rozvojovej vízie v sebe integruje požiadavky a potreby všetkých aktérov rozvoja jednotlivých obcí, samosprávy, podnikateľov a predovšetkým samotných občanov na rozvoj svojho územia.

Vízia mikroregiónu Chopok juh je určitá predstava o tom, ako má mikroregión a obce združené v ňom v budúcnosti vyzerat' tak, aby boli vytvorené čo najlepšie životné podmienky pre svojich obyvateľov a návštevníkov týchto obcí.

Programovú štruktúru návrhovej časti PHSR tvoria strategické ciele, priority, opatrenia a aktivity, ktoré na seba vzájomne nadväzujú. Úspešnosť napĺňania strategickkej vízie obcí mikroregiónu je podmienená úspešnou realizáciou strategických cieľov a ich priorit prostredníctvom opatrení a aktivít na ich dosiahnutie.

Strategické ciele sú najvšeobecnejším vyjadrením dosiahnutia cieľového stavu obsiahnutého v strategickkej vízii. Na základe určenia hlavných problémov v obciach boli stanovené tieto strategické ciele, realizáciou ktorých môžeme kľúčové problémy v obciach mikroregiónu minimalizovať:

Cieľ č. 1 *Vybudovaná a dostupná technická a občianska infraštruktúra, upravené a kvalitné životné prostredie;*

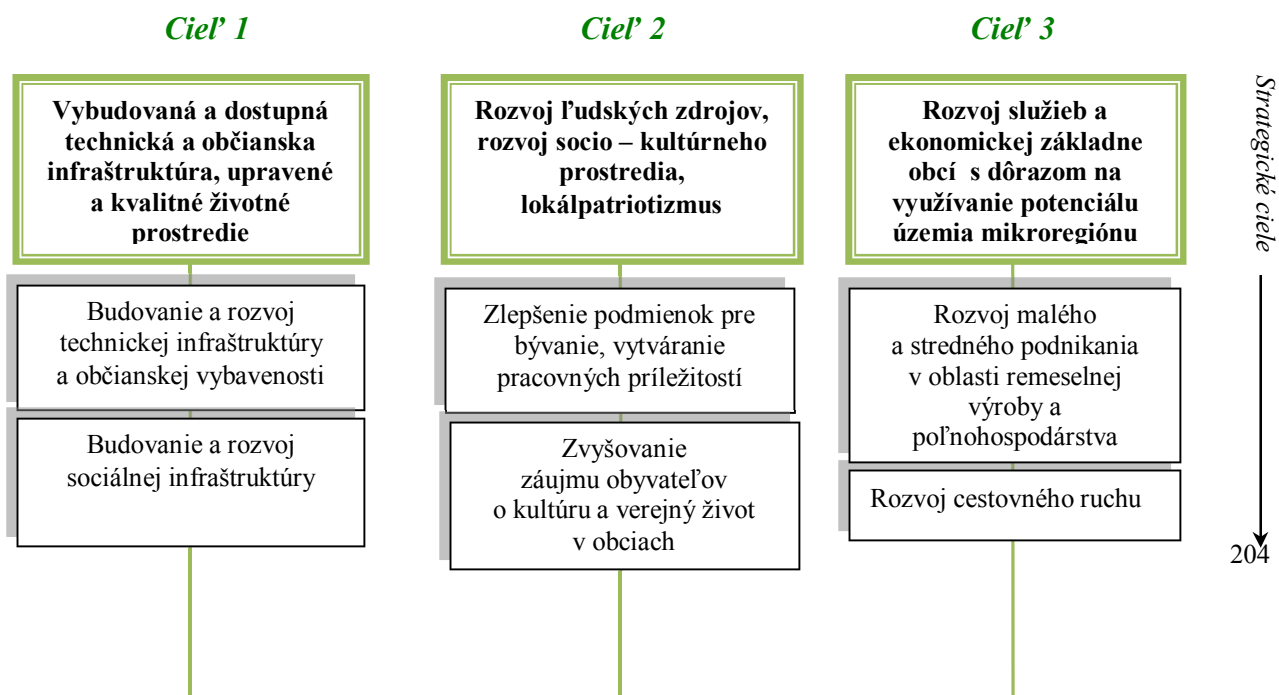
Cieľ č. 2 *Rozvoj ľudských zdrojov, rozvoj socio – kultúrneho prostredia, lokálpatriotizmus;*

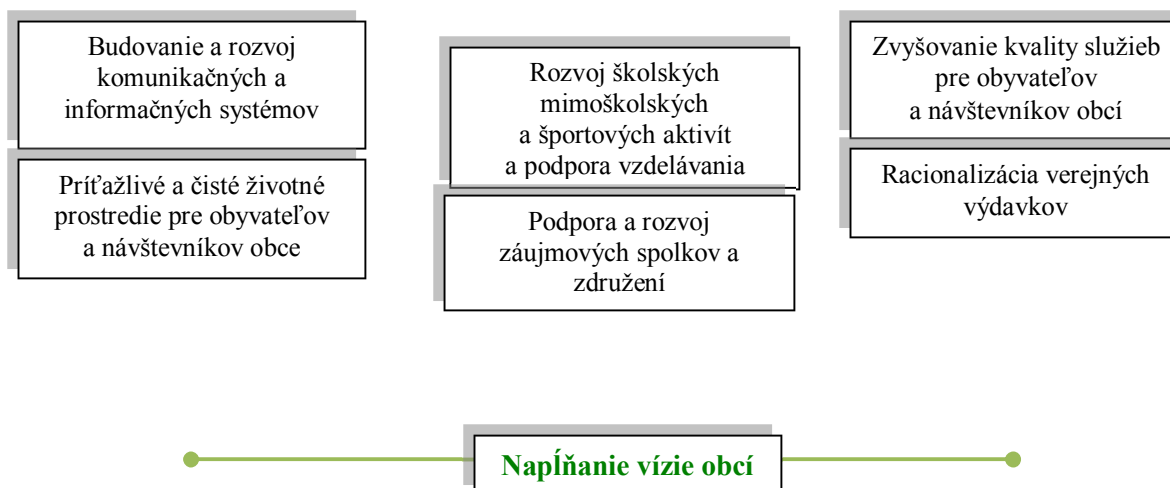
Cieľ č. 3 *Rozvoj služieb a ekonomickej základne obcí mikroregiónu s dôrazom na využívanie potenciálu územia celého mikroregiónu.*

Na strategické ciele nadväzujú priority ako hlavné oblasti smerovania finančnej a organizačnej podpory rozvoja. Každá priorita v sebe agreguje súbor opatrení a aktivít, ktoré predstavujú určitý postup, ako zabezpečiť dosiahnutie strategických cieľov.

Cieľ

Vybudovanie trvalo udržateľnej rozvojovej sídelnej štruktúry, ktorou budú v dostatočnej miere zabezpečené všetky prvky na uspokojovanie primárnych i sekundárnych potrieb obyvateľstva obcí mikroregiónu Chopok juh.

Cieľ č. 1: Vybudovaná a dostupná technická a občianska infraštruktúra, upravené a kvalitné životné prostredie

Priority:

- 1.1 Budovanie a rozvoj technickej infraštruktúry
- 1.2 Budovanie a rozvoj občianskej infraštruktúry
- 1.3 Budovanie a rozvoj komunikačných a informačných systémov
- 1.4 Príťažlivé a čisté životné prostredie pre obyvateľov a návštevníkov mikroregiónu

Opatrenia:

- 1.1.1 Rekonštrukcia a budovanie miestnych chodníkov a komunikácií
- 1.1.2 Rozvoj a modernizácia dopravnej infraštruktúry
- 1.1.3 Rekonštrukcia osvetlenia v obciach - unifikácia
- 1.2.1 Rozvoj školskej infraštruktúry prostredníctvom komplexnej rekonštrukcie školských a predškolských zariadení
- 1.2.2 Rozvoj a podpora zariadení kultúrneho a spoločenského života, vytváranie vhodných podmienok na ďalšiu centralizáciu služieb
- 1.2.3 Vybudovanie sociálnych zariadení pre starších občanov
- 1.2.4 Podpora zabezpečovania stálej zdravotnej starostlivosti
- 1.2.5 Rekonštrukcia a modernizácia obecných budov
- 1.2.6 Rozvoj zariadení pre aktívne trávenie voľného času (športové aktivity)
- 1.2.7 Budovanie športových areálov
- 1.3.1 Zlepšovanie kvality informačných zariadení
- 1.3.2 Budovanie systému na propagáciu obcí a mikroregiónu

- 1.4.1 Environmentálna výchova na školách, osвета medzi obyvateľmi
- 1.4.2 Revitalizácia verejných priestranstiev, budovanie objektov skrášľujúcich obce mikroregiónu
- 1.4.3 Rozširovanie a úprava verejnej zelene v obciach
- 1.4.4 Budovanie a rozširovanie náučných chodníkov
- 1.4.5 Revitalizácia a výsadba vetrolamov a remízok
- 1.4.6 Budovanie a dobudovanie dažďovej a splaškovej kanalizácie
- 1.4.7 Budovanie ochrany pred povodňami

Cieľ č. 2: Rozvoj ľudských zdrojov, rozvoj socio – kultúrneho prostredia, lokálpatriotizmu

Priority:

- 2.1 Zlepšenie podmienok na bývanie, vytváranie pracovných príležitostí
- 2.2 Zvyšovanie záujmu obyvateľov o kultúru a verejný život v obciach
- 2.3 Rozvoj školských a mimoškolských aktivít, podpora vzdelávania obyvateľov obcí
- 2.4 Podpora a rozvoj záujmových spolkov a združení

Opatrenia:

- 2.1.1 Podpora budovania individuálnej domovej/bytovej výstavby
- 2.1.2 Výstavba komunálnych/sociálnych bytov
- 2.1.3 Budovanie, príp. rekonštrukcia oddychovo - rekreačných zón v obciach
- 2.1.4 Podpora zamestnávania rizikových skupín obyvateľstva na trhu práce
- 2.2.1 Podpora organizovania kultúrno - spoločenských podujatí v obciach
- 2.2.2 Obnova a rekonštrukcia kultúrnych pamiatok a pamätihodností obcí
- 2.2.3 Zvyšovanie informovanosti obyvateľov o rozvojových aktivitách mikroregiónu
- 2.2.4 Zlepšovanie systému komunikácie samospráva (obec – občan)
- 2.2.5 Podpora zabezpečovania a rozširovania opatrovateľskej služby v obciach
- 2.3.1 Zavádzanie nových výchovno – vzdelávacích programov na školách
- 2.3.2 Rozvoj a podpora mimoškolských aktivít na aktívne trávenie voľného času
- 2.3.3 Podpora rozvoja vedomostí a zručností osôb ohrozených sociálnym vylúčením, vytváranie podmienok pre väčšie zapojenie týchto obyvateľov do

spoločenského života

2.4.1 Vytváranie vhodných podmienok pre rozvoj záujmových spolkov a združení

2.4.2 Rozvoj vzájomne svetských a cirkevných spolkov a združení

Cieľ č. 3: Rozvoj služieb a ekonomickej základne obcí s dôrazom na využívanie potenciálu územia celého mikroregiónu

Priority:

3.1 Rozvoj malého a stredného podnikania v oblasti remeselnej výroby a poľnohospodárstva v obciach

3.2 Rozvoj cestovného ruchu v celom mikroregióne

3.3 Zvyšovanie kvality služieb pre obyvateľov a návštevníkov obcí mikroregiónu

3.4 Racionalizácia verejných výdavkov

Opatrenia:

3.1.1 Vytváranie podmienok na rozvoj a vznik nových podnikateľských subjektov, podpora remeselnej výroby, poľnohospodárstva

3.1.2 Podpora podnikateľských aktivít, s dôrazom na malých a stredných podnikateľov v oblasti cestovného ruchu

3.2.1 Budovanie, skvalitňovanie a rozvoj infraštruktúry cestovného ruchu

3.2.2 Účinná propagácia, zviditeľňovanie atraktívnych lokalít na území mikroregiónu

3.2.3 Budovanie jednotného imidžu obcí a mikroregiónu

3.3.1 Vytváranie vhodných podmienok pre alokáciu služieb v obciach

3.3.2 Rozširovanie sortimentu a kvality služieb

3.4.1 Efektívnejšie využívanie verejných financií v obciach

3.4.2 Rozvoj vzájomnej spolupráce samospráv pri zabezpečovaní plnenia ich úloh

4.3 Opis rozvojovej stratégie

Programová štruktúra, merateľné ukazovatele

Opis rozvojovej stratégie:

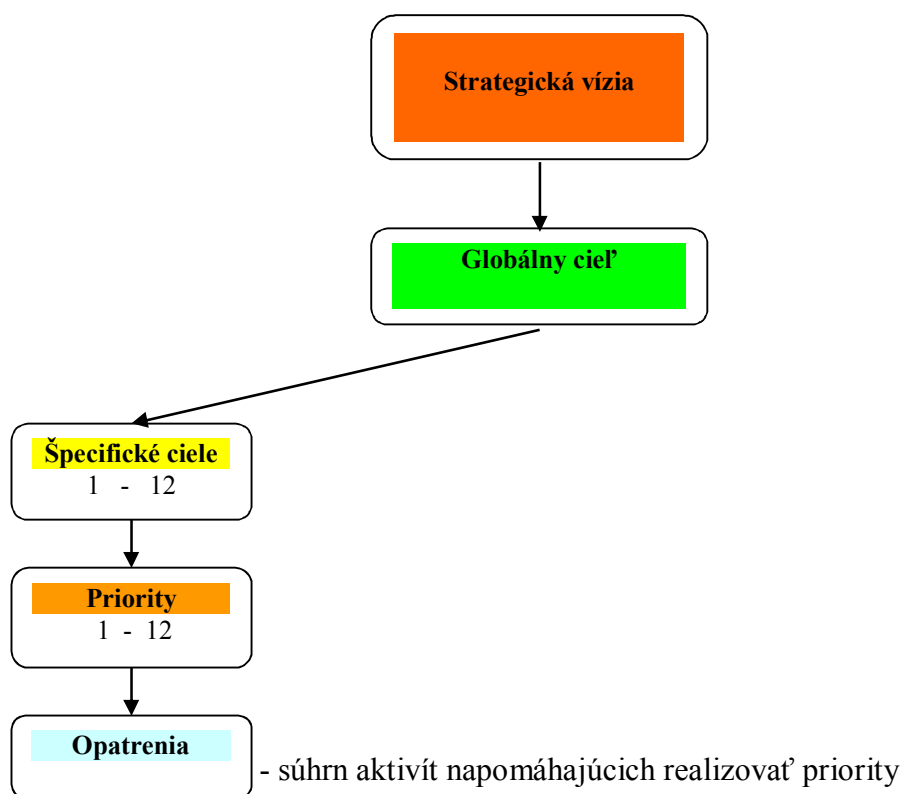
Rozvojová stratégia mikroregiónu Chopok juh bola definovaná predstaviteľmi obcí združených v mikroregióne na základe strategických prístupov, ktoré sú v súlade s národnými a regionálnymi rozvojovými programami k ďalšiemu rozvoju obcí mikroregiónu a ich území.

Pri stanovovaní rozvojovej stratégie predstavitelia jednotlivých obcí zároveň vychádzali z výsledkov odborných analýz (audit zdrojov) a názorov obyvateľov obcí, ktorí sa zúčastnili dotazníkového prieskumu a posúdenia problémov obcí mikroregiónu.

Strategický cieľ rozvoja obcí mikroregiónu bol stanovený nasledovne:

„Všestranný rozvoj mikroregiónu Chopok juh a jeho územia v záujme zvýšenia kvality života jeho obyvateľov, pri zvyšovaní konkurencieschopnosti obcí mikroregiónu v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja“.

Spôsob realizácie globálneho cieľa, ktorý je zároveň aj strategickým cieľom vychádza zo strategickej vízie obcí mikroregiónu a je vyjadrený v nasledujúcej schéme:

- **Aktivity** - predstavujú typy činností - projektov, ktoré sa budú v rámci vymedzených opatrení podporovať.
- **Akčný plán pre aktivitu pozostáva:**
  - úloha;
  - predpokladané náklady;
  - zdroje financovania;

- termín realizácie;
- zodpovednosť;
- ukazovatele plnenia aktivity.

Nadväznosti strategických cieľov na programové dokumenty:

Proces strategického plánovania predstavuje súbor nadväzujúcich činností, riadených tak, aby viedli k naplneniu vopred stanovených a hierarchicky usporiadaných cieľov.

PHSR mikroregiónu Chopok juh je základným programovým dokumentom podpory regionálneho rozvoja na lokálnej úrovni. Nadväzuje na strategické dokumenty a programové dokumenty podpory regionálneho rozvoja na národnej i nadregionálnej úrovni.

Nadväznosť realizácie strategických cieľov na disponibilné finančné zdroje a administratívne kapacity:

Pri definovaní stratégie sú východiskom aj strategické dokumenty Európskej únie a Slovenskej republiky, z ktorých národné a regionálne dokumenty vychádzajú a prostredníctvom svojho implementačného systému naplňa ich ciele a monitoruje pokrok v ich plnení, a to prostredníctvom projektov spolufinancovaných zo zdrojov EÚ - štrukturálnych fondov EÚ a Kohézneho fondu.

Bližšia charakteristika opatrení a aktivít:

Opatrenia v rozvojových stratégiách jednotlivých obcí mikroregiónu predstavujú súhrn aktivít napomáhajúcich realizovať priority. Ich výber sa realizuje tak, aby nedochádzalo medzi jednotlivými programovými dokumentmi k ich prekryvaniu, ale aby sa synergicky dopĺňali.

Prehľad opatrení na realizáciu priorít má obsahovať:

- úvod do každej prioritnej oblasti vrátane počtu opatrení, určenia balíka podpory, ktorá má byť poskytnutá, kľúčové ciele každého opatrenia, predpokladané vyčíslené výsledky (počet nových pracovných miest, počet nových bytov a pod.).

Opis každého opatrenia má obsahovať:

- názov opatrenia;
- stručnú charakteristiku;
- celkové zámery a ciele;
- očakávaných príjemcov pomoci;
- približné údaje o finančnom rámci;
- realizačný orgán.

Aktivity predstavujú typy činností - projektov, ktoré sa budú v rámci vymedzených opatrení podporovať.

Akčné plány predstavujú súhrn konkrétnych projektov, opatrení a aktivít smerujúcich k naplneniu globálneho cieľa, špecifických cieľov a jednotlivých priorít v rámci rozvoja obcí mikroregiónu Chopok juh Transformujú prioritné oblasti stratégie do konkrétnych praktických postupov.

